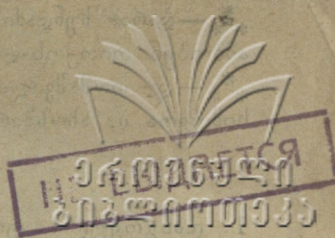

ვესტნიკი

ИЗВЕЩЕНО

1903 წლის სარჩევი

I. მეთაური წერილები.

№№

- სადღესიო 1
- 1903 წ. ჩვენს 2
- შავი ქვის მრეწველთა მე-V კრება-გ მარშალადისა 4
- სინამდვილის გამოყენება, თუ ინსინუაცია-დ. თ-სი 5
- ინსინუაციათა ავტორებს-დ. თაფურაძის 6
- ჩვენი ბურჟუა ინტელიგენცია და მისი იდეოლოგები 7
- გ. მარშალადის 7
- ზოგჯერ თქმა ჯობს არა თქმასა, ზოგჯერ თქმითაც და- 8
- შედგების-დ. თაფურაძის 8
- რუსეთის ეკონომიური მდგომარეობა 9
- ბ. ლოლუა და მისი ლოლიკა დ. თაფურაძის 10
- მამულიშვილობა, ეროვნობა თუ ხალხის სამსახური 14, 15, 22
- უფრიდელისა 14, 15, 22
- ჭიათურის კითარება მ. მარშალადისა 16
- პრესის ორასი წლის იუბილეს გამო. ასოთ-ამწყობისა 19
- ახალი სასჯელთა დებულება 20
- რევოლუცია სერბიაში რ. ა-სი 21
- ოპორტუნისი და მისი ქართველი მორტუილე ა. ნ-სი 21
- დიმიტრი ჰისარევი ა. ნ-სი 25
- ინტელიგენცია ა. დ-სი 26, 27
- „თანხმობის მქალაქებელს“ რ. ა-სი 27
- „კვალი“ და მისი დღევანდელი მნიშვნელობა-უფრიდელისა 28
- გოგინაშვილი და საზოგადო მოღვაწეობა უფრიდელისა 29
- თეატრს რას ვუწუნებთ-უფრიდელისა 30
- კერძო უთანხმოება თუ ძირითადი-უფრიდელისა 32
- შობისწინ 34
- კიდევ ერთჯერ ბ. გოგინაშვილი, და კიდევ 34
- ერთჯერ მისი „აზრები“ ყვირილელისა 34

II კუბლიცისტობა და ხრონიკა

- ჭიათურის შავი ქვის მწარმოებელთა მომავალი კრების 1
- შესახებ-მაგიქის მწარმოებლისა 1
- ქალთა სტიპენდიის შესახებ-ა. ხანაშვილისა 1
- შავი ქვის სამეფოდან-უფლისა 2
- ჭიათურის ვითარება-მ. მარშალადისა 6
- მაგიქის მრეწველთა V კრება ქუთაისში 7
- გარეშე მეთაფურისა 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10
- გასული წელი რუსეთში-ა. ზ-ისა 3
- კიდევ მაგიქის მწარმოებელთა კრების შესახებ 5
- გ. მარშალადისა 5
- ჩემი შობაბეჭდილებანი-ა. წულუკიძისა 5
- საყურადღებო კითხვის უყურადღებოთ დატოვება ს 6, 7, 8
- ნემეხიდაშვილისა 6, 7, 8
- მაგიქის მრეწველთა V კრება-გ მარშალადისა 6
- მიის სიმცირე ჩვენს გლეხობაში-ნ-კელის 11, 12
- კარა რამ სოფლის მასწავლებლებზე. ს. ახმეტაშვილისა 17
- მდგომარეობაში არიან ამიერ კავკასიაში ფარმაცევტები 22
- ს. მარშალადისა 22
- სტუდენტთა კითხვა სასტუდენტარისა 25
- კოტა რამ სოფლის სკოლებზე-აფაშვილისა 25
- საზოგადო მოღვაწეობის ახალი ნიმუში-ნ. ელ-სი 25
- თბილისი, 30 ნოემბერი 31

III. მიხედობა

- მეურნე და მეურნეობა—გ. მარშალადისა 2, 3, 6, 8, 9, 11, 14
- ეკონომიური განვითარება XIX საუკუნეში— 12, 13, 14, 15
- ნაწყვეტები პოლიტიკ. ეკონომიიდან —ა. წულუკიძისა 28, 29
- 30, 31, 32, 33
- კერძო საკუთრება და მისი ისტორია არ. რაქუაძისა 30, 33, 34.
- კლასთა ინტერესების წინააღმდეგობა 1789 წ. თარგ 31, 33, 34
- ა. ელიაშვილი 31, 33, 34

XIV წერილები საზღვარ გარეთიდან, რუსეთიდან

- და კავკასიის სხვა-და სხვა კუთხეებიდან 1
- წერილი პარიზიდან— Apryc-ისა 1
- მოსალოცი წერილი, 1893—1903 წ. ადესელი სტუდენტ 6
- წერილი ხარაგაულიდან—კ. წახაიძისა 6
- თინიანობა—პ. კაკაბაძისა 5
- ქუთაისი: სამეურნეო საზოგად. საქმეები—ისი-სა 10
- ჭიათურის საურთიეროთა ნდობის საზოგ. კრება—წულუკიძისა 16
- წერილი რკინის გზიდან—ი. აქრუაშვილისა 21
- ადრესი, რომელიც პეტერბ. ქართველობამ მაკაროვა უნი- 22
- ვერსიტეტის პრეზიდენტს ალ. ს. ხანაშვილის 22
- წერილი ხონიდან—სარიუსისა 27
- წერილები ხიდისთავიდან—შაველისა 24

V კოლეჯი

- ფანტაზია (ლექსი პროზით)—ი. კვაცაძისა 1
- ახალი წელიწადი ლექსი—ბ. ახასიანიძისა 1
- აკანთან ლექსი—ი. კვაცაძისა 1
- სატეროს ლექსი კ. ნადირაშვილისა 3
- ჩემს ოთახს ლექსი ბ. ახასიანიძისა 4
- ლოთი ლექსი ვ. რუხაძისა 6
- ჩემს სათაყვენოს ლექსი დ. თამაშვილისა 6
- ამონაკენსი ლექსი პროზად-ი. კვაცაძისა 7
- განთიადი ლექსი დ. თამაშვილისა 7
- * — ლექსი დარია ხუნდაძისა 7
- * — ლექსი ცახელისა 8
- სურათი დ. თამაშვილისა 10
- * — ლექსი №№ 11
- თავ. გ. აბაშიძის გარდაცვალებაზე ლექსი ბ. ახასიანიძისა 12
- ნაწყვეტი ლექსი ვ. რუხაძისა 13
- ამონაკენსი ლექსი დ. თამაშვილისა 13
- №—ს. ლექსი-დ. ხუნდაძისა 4
- შავს ზღვაში ლექსი-ზღვისმორღვისა 14
- ნადული ლექსი-დ. თამაშვილისა 15
- * — ი. კვაცაძისა 16
- მშვიერი ლექსი-ვ. რუხაძისა 17
- * — ლექსი დ. თამაშვილისა 17
- * — ლექსი დ. თამაშვილისა 18
- ქართველ დედას ლექსი დ. თამაშვილისა 18
- ს. ი. ნადსონიდან ლექსი ს. ბ—ისა 18
- გაზაფხული ლექსი ი. კვაცაძისა 14
- მადიარი ლექსი დ. კვაცაძისა 20
- გაზაფხული ლექსი დ. ხუნდაძისა 20
- გაოფხიზლება ლექსი ბ. ახასიანიძისა 20
- ფიქრი კვლავ ფიქრი ლექსი პროზით სხიანიძის მტარისა 22
- * — გ. გოგიაძისა 23

* * — დარია ხუნდაძის	24
ამბობენ თითქოს-დადო ასობაძის	26
* * — დ. თამაშვილის	28
სიმღერა ბ. ხახაშვილისა	29

VI ბალეტისტიკა

1. დანგრეული კერბი ი. ევდოშვილისა	1
ჩაიზე-კოდრა მატრასია	2, 3, 4
ერთგული დედა-ტრ. რამიშვილისა	5, 6, 8
ყველაფერი ისე, სიცოცხლეც, სიკვდილიც-თარგმ.	
ქ. ჯ—ძისა	5
დაბრუნება თარგ. ელისა	9
ქალები თარგ. სილ, თავართქილაძისა	10
აზრი-თარგმ. ბ. ლომთათიძისა	11, 13, 14, 15 17, 18
შავარდნის სიმღერა-თარგ. ქ. ჯ—ძისა	13
ორი თაობა თარგმ. სვირ-სკანდელისა	14
ნაზარეფული აღზღდა-სმარადან. შვირიშვილისა	15
ცხოვრება-თარგმ. ბარონისა	16
ნოემბერი თარგმ. სვირ. სკანდელისა	16
ფიქრები-ი. ევდოშვილისა	18
ლამპა-თარგ. სვირ-სკანდელისა	18
ძიძა მოთხრ. ნ. ნაკაშიძისა	19, 20, 21, 22, 23,
24, 25, 26, 27, 28,	
ქრელი სუფრა-ი. ევდოშვილისა	26
გასაღებელში თარგ. ვან - ისა	29
ილიკოს უბედურება-თარგ. თამარა გოგოლაშვილისა	30, 31
სიცრუე-მოთხრ. სმარადან შვირიშვილისა	32, 33

VII კრიტიკა და კოლექცია:

შილდერი ჰოვზის ძირითადა თვისებანი ი. გამართელიისა	4
მცირე შენიშვნა-დ. თ—ძისა	9
ღია წერილი ბ. სიტყვისა ქეთ. აშხ. ვანსია	9
კიდევ „ცნობის ფურცელს-ყვირაფელისა	24
არ ვარგა, მარა მაინც კარგია დ. თოფურიძისა	15
აკაკაძის მამულიშვილები ყვირილელისა	17
თქვა და გაიქცა მისივე	18
მცირე განმარტება-რ. ა - სს	23
კიდევ ოპორტუნის მორტფიას ლ. ნ—სი	24
პლების და ეროვნული კითხვა ულტრაკუქსებისა	26
ისევ ოპორტუნის მორტფიას ლ. ნ.	27
მცირე შენიშვნა ყვირაფელისა	33

IX ზოგლითგზვია, ანბანი და თეატრის მათიანე №№

ქურნალ გაზეთებიდან	7, 8
ანგარიში 1902 წ. იმერ. ეპისკ. გაბრ. სახელოზე დაარს.	8
ბიბლიოთეკისა-ე. ჯინჯუაძისა.	
ქურნალ გაზეთებიდან	9
ქურნალ-გაზეთებიდან	10
ვეზირიშვილის საქმე	16
ქურნალ-გაზეთებიდან	11, 13, 17, 18
„ქართული ანდაზები, ფრანგულთაგამცემული თ. სახოკიას მიერ	18
ქურნალ-გაზეთებიდან	20, 22, 23, 24, 25, 26, 27
საყურადღებო ციფრები განშინისა	31
სახალხო თეატრი ი. ც — ძისა	3, 4
ხალხის მტერი, ანუ ექიმი შტოკმანი არ. რაქდენიძისა	32

XIII ნეკროლოგები

პაპი ლეონ მეცამეტე, გვამრათელისა.	24
მ. ფილიპოვი	21
დ. მაჩხანელი (ნადირაძე.) ა. რ.	28
ჰერბერტ სპენსერი არ. რაქდენიძისა	31

XI კორესპონდენციები

ფოთი-დეოსი	2
სიყვარულ ი-ადაზნისხარდელისა	2
მოსკოვი-ა. ნემსაძისა	2

კახეთი	24
საჩხერე	26
ს. ქავანი	28
ქუთაისი- დამსწრესი	29
ქიზიყი	
ლანჩხუთი.	
ქუთაისი	
ახალ სენაკი	
ს. დიდი-ჯიხაში მთხოჯი	
ლანჩხუთი, ლანჩხუთი, შუამთა, სურამი	
ფოთი, საღ. სუფსა	
აფხაზეთი, ქუთაისი, ბათუმი	
ოზურგეთი	
ბათუმი ევლახი, სურამი	
ქიათურა, ხონი, ბაქო, ლანჩხუთი	
თიანეთი, კახეთი,	
ბათუმი, ლანჩხუთი, სურები, საგურამო	
სურამი, საჩინო, ძველი გავაზი	
ბათუმი, ბაქო, წირქვალა, ჩიბათი	
თელავი, აბანოეთი, ლანჩხუთი	
აბაშის საზოგად., ჩოჩხათი, სახარბედო	
ჩოჩხათი, ბათუმი, საჩხერე	
აბაშის საზოგად., სვირი, სურები	
ს. ძველი-გავაზი, ქიათურა, სამტრედია	
არტანუჯი, სარიყამიში.	
ახალციხე, ფოთი, აცანა, ქიქური	
ქიზიყი, საჩხერე, ოზურგეთი, ბათუმი	
ბათუმი, სამტრედია, ხონი	
ბათუმი, ხონი	
ქუთაისი, სამტრედია; ლენჩხუთი, ხარაკოელი	
კიწიოს საზოგ., ლანჩხუთი	

XII წერილები რედაქც. მიმართ.

შვეიცარიიდან	2
სამტრედიაიდან	2
ლანჩხუთიდან	3
ქ. ტფილისიდან	
ქიათურის მრეწვე. კრება- წვეწარსა	7
საზღვარგარეთიდან ვლ. მუსხიშვილისა	7
ქუთაისიდან-დრამ. დასისა	7
ბელაგორიდან მასწ. ნ. ქაქუცას	7
ალაგირიდან-ქრმ. სარბიძისა	7
პასუხად მ. აჯიმამულოვს-ვლ. ე — შვილი	
ქავანიდან-დასჯილისა	10
ხარაგაულიდან-გამგ. წვეწარისა	11
ევლახიდან-ასის ფანიშვილისა	11
ძიძითიდან-ს. მატყეშვილისა	11
სარიყამიშიდან — დ ქარცივაძისა.	13
ყვირილიდან ო. ბაქაძისა და ვ. საყვარელაძისა	13
სამტრედიაიდან-ნაღბანდაშვილისა	14
თელავიდან-მ. აჯიმამულოვისა	17
სამტრედიაიდან-ნ. ჯურისთავისა	28
ქიათურიდან წვეწარისა.	18
საქირა თუ არა კვირა დღეს დასვენება-სა თამაშებისა.	19
ალაგირიდან-მ. შეტრეკელისა	19
ღია წერილი ირაკლი ივ ძე რამიშვილის, ს. ნ. რამიშვილისა.	20
ქიათურიდან დადო გუბელისა	20
აბაშიდან-ლ გებუნაძისა	20
ლანჩხუთიდან-მ. ფრანკისა	20
იურიევიდან ლ. კიდურასისა	20
პასუხად ნ. და ს. რამიშვილებს-ი. რამიშვილისა	21
საღ. საჯავახოიდან ს. ბარკადასი	21
სოფელ დიციდან კონ. ნადასისა	23
ღია წერილი ირაკლი ივ — ძე რამიშვილის ნ. და ს. რამიშვილებისა	24
სოფ. სახარბედოიდან	24
ს. დიციდან-დამსწრესი	28

საქართველოს მემორიალი

საქართველოს მემორიალი
553 1903

XI.

საქართველოს მემორიალი

XI.

№ 1

თბილისი, 1 იანვარი 1903 წლის

№ 1

გაზეთის ფასი: ერთი წლით თბილისში 7 მან., სასაგარეო წლით 3 მ. 50 კაპ. თბილისს გარეთ ერთი წლით 8 მან., სასაგარეო წლით 4 მან., სამი თვით 2 მან., თითო ნომერი—15 კაპ.
ხელის-მოწერა მიიღება: თბილისში—«წერა-კითხვის გამავრ. საზოგადოების» კანცელარიაში და «კვალის» რედაქციაში, საზოგადოების ქუჩაზე, № 35.
ტელეფონი № 734.
ფოსტის ადრესი: Тифлисъ. Редакция «КВАЛИ».

შინაარსი: სადღესა. —სადღესა ვიზიტები, რიგოლე-ტისი.—ფანტაზია, ან კვლასია.—დანგრეული კერძი, ი. ევლ-შეილისა.—ახალი წელიწადი, ლექ. ბ. ახლანდელისა.—აკვანთან, ლექ. ი. ევლ-შეილისა.—ჭათურის კრება, შავ. ქვის მწარმოებელ.—წერ. შარხადან, Argus-ს.—1902 წ. უკრაინაში.—შილ. შოქ. ძირ. თვისება, ი. გამართებისა.—ქალთა სტიპენდიები, ა. სახან-შეილისა.—განცხადება.

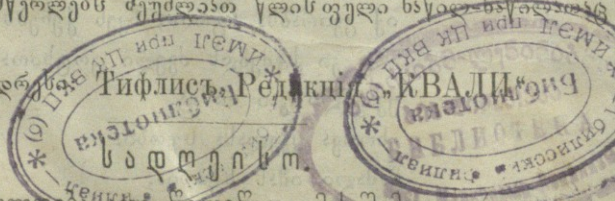
30 დეკემბერს ქ. თბილისს მიხეილის საავტომოტოში მიხმე ავტომოტოზის შემდეგ გარდაიცვალა
მოსე ანტონისძე მეგრელიძე,
რასაც გულითადის მწუხარებით აღუწყებენ ნაცნობთა და ნათესავთ მისი **დადა ნინო და ქია ლუკა მი-გრალიძენი.** მიცვალებულს გაასვენებენ მიხეილის საავტომოტოდან ვოგზალზე, ხუთშაფაოს, 2 იანვარს, საღამოს ოთხს საათზე. ხოლო პარასკევს, სამს იანვარს, დილის 9 საათზე-სადღურ სუფსიდან—სოფელ მიქელგაბრიელში, ხრიალეთის ეკლესიის გალავანში დასაკრძალავათ.

რი ცვლილება განვიცადეთ, ძველ დროგადასულ შეხედუ-ლებებს ხელი ვკარით და ახლის შეთვისება დავიწყეთ.
იყო დრო როცა ჩვენს გაზეთს საგარამატიკო კითხვები მიიჩნ-და მთავარ კითხვებათ და მათ გარკვევას აქცევდა მთელ თავის ყურადღებას. იყო დრო, როცა საბანკო კითხვები გვადელ-ვებდა და ჩვენი თანამშრომლებიც მისი ტალღით იყვნენ გა-ტაცებულნი. იყო დრო, როცა ამხანაგობების საშუალებით ფეიქრობდით ქვეყნის აღდგენას, თითო-ორი პირს ვაცხა-დებდით ხალხის ბურჯათ, ვეძებდით ჩვენს მხსნელთ იქ, სადაც უგზო-უკვლონი დანაწარმოებდნენ, ვმეცადინებდით სწვების იმედით გვეცხივრა და საკუთარი ფეხით სიარულს ვშიშობ-დით ერთი სიტყვით იყო ბევრი რამ, იყო ყველა ეს და ამზე უარესიც. მაგრამ, საბედნიეროა, ეს მხოლოდ იყო და აღარ არის, გაქრა, წავიდა და ჩვენც ავახილეთ თვალები. აი ახლა თვალხილულნი და გამოცდილნი ვიყურებით უკან და ვაკვირებით ვკითხულობთ: რა უნდა გვექნა და რას ვშვრებოდით? რა გვესაქირობოდა და რას ვეძებდით? რატომ წინათ არ დავინახეთ ის, რაც შემდეგ დეპატრონა ჩვენს ქუა-გონებას, რისთვის ვაწვდიდით თავის თავს ძალის მაგიერ უძღურებას, აზრის მაგიერ უაზრობას? განა არ ფეიქრობდით არ ვწერდით, არ ვკითხულობდით? როგორ არა, ყველა ამას ვშვრებოდით და ხშირათ კიდევაც ვხმაურობდით. მარა მაინც არა გამოვიდა რა. რატომ?
ერთი ფილოსოფოსი ამბობს, საზოგადოებას იმონებს მხოლოდ თავისივე ყალიბი წარმოდგენაო. და მართლაც არა აძის რა ისე ძნელი, როგორც თავისივე თავის გაგება, თავისივე მდგომარეობის გათვალისწინება და საჭიროების ასნა. ჩვენ ყოველთვის ვმეცადინებთ ჩვენი თავი მოვატყუოთ, წერილი საქმე სხელით გამოვიტანოთ, სხელი გადავაფუჩეჩოთ. რაც არ გვესიამოვნება, არ დავინახოთ, რაც გვესიამოვნება, თუნ-დაც ეს ოცნება იყოს, სინამდვილეთ გამოვიტანოთ, და ასე გული ვავიკეთოთ. ასე გასინჯეთ, სამ მომოდინებ წლის წი-ნათ ზოგი პატივცემული მწერალი ვაქცევდით, ამტკიცებდა, რომ ჩვენში ახალი ეკონომიური ურთიერთობა არ არსებობს

საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო
ნახატბიანი გაზეთი
„კ ვ ა ლ ი“
(წელიწადი მეთერთმეტე)

გამოვა 1903 წელსაც ყოველ კვირა დღეს 1—3 თაბახამდე.
გაზეთი წლიურათ ღირს თბილისში 7 მან., თბილისს გარეთ 8 მან., სასაგარეო წლით თბილისში 3 მ. 50 კ., თბილისს გარეთ 4 მან., ხელთ სამი თვით 2 მან. თითო ნომერი სამ შაურათ.
ადრესის გამტყვლა თბილისს გარეთ ღირს ორ აბაზათ.

ხელის მომწერლებს შეუძლიათ წლის ფულა ნაწილ-ნაწილად შემოატანონ.
ფოსტის ადრესი: Тифлисъ. Редакция «КВАЛИ»
დღეს სრულდება წელიწადი მას შემდეგ, რაც «კვა-ლის» პირველი ნომერი გამოვიდა. ამ ხნის განმავლობაში ბევრი რამ საგულისხმო მოხდა ჩვენს ცხოვრებაში, ბევრნა-

3970

1387

და ვერც იარსებებო. და რომ ეს დაგვეჯერებია, დღესაც ვიქნებოდით დაბმული ყალბი წარმოდგენის ჯაჭვებით, მაგრამ ამ ათ წელიწადს მრავალი ასეთი ხუნდი შეიმუსრა. მარა, საკვირელია, როგორც კი ერთს მოვიცილებდით თავიდან, მაშინვე ვმეცადინებოდით მეორით მაინც დაგვება თავი. ერთი ყალბი წარმოდგენიდან გადავდივართ მეორეზე, მეორიდან მესამეზე და ასე ბოლომდის, ხოლო საზოგადოების წინსვლელობა, ხალხის განვითარება ერთიანათ შეიცავს თავის თავზე მართალი აზრის შედგენას. თუ საზოგადოებამ იცის ის, რაც თვითონ არის, შეგნებული აქვს თავისი ნამდვილი სურვილები, სურვილები მდგომარეობით გააოწვეული და არა ოცნებით, ასხნილი აქვს მისივე არსებობის საიდუმლოება—მაშინ ის აღარ არის უბრალო ადამიანთა კრებული, აღარ არის დაბალ არსებათა ბრბო, ის გამსჭვალულია ერთი აზრით, ერთი იდეით, იდეით—ქეშმარიტით ის მხოლოდ ეხლა იგნებს თუ რა ძვირფასი განძია სამშობლო ენა, სამშობლო მწერლობა, ის ენა და მწერლობა, რომლის საშუალებით მან მოიპოვა ადამიანობა. მის გულში ახლა ღვივის სიყვარული სამშობლოსი, ის კიდევ უფრო ეკვრება თავის ქვეყანას, რადგანაც იცის რომ ეს მისია და როცა იქნება მას მიეკვრება...

ჩვენ ასე გვესმის ქვეყნის სამსახური და ამ გზას ვადვივართ. ერის ხალხის გაცნობიერება, გაადამიანება, დაბალი საფეხურიდან მაღალზე ამოყვანა—აი ჩვენი მიზანი, აი რას ვეტრფით ჩვენ. შეიძლება ბევრს მკაცრათ მოვეყვაროთ, შეიძლება ჩვენმა მოუფერებელმა აზრებმა ბევრში ღრტყინვა და წინააღმდეგობა დაბადა, მაგრამ ყველა ეს გამოიწვია მეტის-მეტ გულწრფელობამ, საქმის გულმოდგინებამ და ქვეყნის ერთგულებამ. ბრძოლა დაგვიჭირდა, უსიამოვნება ბევრი შეგვხვდა, სასოწარკვეთილება კარებზე გვირაკუნებდა, მაგრამ ერთწუთსაც მას არ მივცემივართ. კალამი არ დაგვიღვია და საქმისათვის არ გვიღალია. და ეს იმიტომ რომ დარწმუნებული ვიყავით სიმართლეს ვემსახურებოდით და უნაყოფოთ არ ჩაივლიდა ეგ სულის კვეთება. ჩვენ განსაკუთრებით ყურადღებას ვითხოვდით და ვითხოვთ იმათგან, ვინც იპყრობს ჩვენ ყურადღებას. ეს ჩვენ აქამდის არ მოგვკლებია და იმედია არც შემდეგში მოგვაგკლდება... ამ იმედით გადავდივართ მეთაერთმეტე წელიწადში...

სადღაისო ვიზიტაჟი

ისე ტკბილათ დამიბერდით, როგორც მე გემუსაიფოთ თაფლის ენით. არ მოუკვდეთ მას, ვისაც ეჭირვება თქვენი თავი (სხვებისა რა მოგახსენოთ), რო არ წამომკდეს მასპინძლის შუბლ-სანაოკო სიტყვა. მარა ერთზე კი მაინც ბოდიში დამქირდება. მე, ბატონებო ამ წელს რუსეთში ავიღე აბონი-მენტის, ამიტომ ჩემი ფეხმარდი რაშიც კუ გახლდებათ და თუ რომელსამე თქვენგანთან შემეგლიანდა, ვერ მოველი დროზე, ვერ წაველი დროით, ამაზე უკაცრავათ მოგახსენებთ და ეს არც ჩემი ბრალია. ვინაიდან სასეირნო „ქესტი“ აღარ დაგვირჩია ამბარში, რამეთუ რამდენიმე „ნალებდაკრული ქარავანი ასტრახანისაკენ“ მიიწვიეს.

მაინცა და მაინც, მას აქეთ რაც ზაქიქამიას ანდერძს პირმტკიცეთ ვასრულებთ ქართველები, სტუმართმოყვარეობა ერთიუძვირფასესი ჩვეულებადაა ჩვენთვის. არც მე გავტეხ ანდერძს და ვეწვევი ყველას განურჩევლათ წოდებისა ისე, რადგარც «ივერია» ყნოსავს ყვაილს განურჩევლათ მისი სუნისა.

მარა ერთს კი გთხოვთ, ბატონებო, „შვეიცარს“ თუ „მისაღებ-უკან გასაბრუნებელთა“ სია მიეცით, ნუ მომიხსენიებთ თქვენ მონა რიგოლეტოს, რადგან მართალია ქრთამი

ჯოჯობეთს ანათებს, მაგრამ ჩემს ჯიბეს კი ერთობ წყვედიად მოველინება. სამოთხეში ეხლავ ვტუცავდი თავს, რომ დვორნიკ პეტრეს შევითანხმებდე რამდენიმე გროსი, მაგრამ კიდევ ბევრს გემუსაიფებოდით, მასპინძლებს რამდენიმე ზიტო ფიქრების შესახებ, მარა რაში ერთობ ფიცხი და თავდაუტყვარავი გამაჩადავა. მე ეხლა ცალი ფეხი უკვე უზანგში მაქვს, მეორეს თბილისის ქალაქის თავის მოადგილეთ ნამყოფ შესტაკოვის ნებართვით მოვათავსებ და ვეწვევი მის ძველს და არლუთინსკის ახალ საბჭოს.

ჩემმა კუმ რევერანსი გააკეთა ქალაქის მართველობასთან. გადაიბერტყა მტვერია, რომელიც თბილისისავე ქუჩებზე შეიძინა და ორივენი გამოვიქიშენით უფრაკოთ—იცით ვის წინ? ქალაქის სკოლების გაშვება და მასწავლებელთა წინაშე. ისინი ვანქის ტაძრიდან მოდიოდნენ, სადაც სამადლობელი პარაკლისი გადაეხადათ, ვინაი ან ასცდენ შესტაკოვის „უსტავს“ და ქალაქის მაგიერ არ გადაეცნენ „კარაულს“.

— შვიდობით, მომადხეს მათ.
— გზა მშვიდობისა, მივადხე შესტაკოვს და შევუდგე ახალი საბჭოს ძებნას.

აქეთ მივიხედე, იქით გადავხედე და ბოლოს ერთ კონტორშიკთან, რომელსაც წლის განმავლობაში თბილი წყალი ეძლეოდა უფასოთ და შექარი კი არა, შევიტყე რომ ახალი საბჭო ახალ გზას დასდგომია.

გზები რასაკვირველია ათასნაირია ხმელეთზე. ზოგი აღმა მიდის, ზოგი დაღმა. მაგრამ ჩვენ ახალ საბჭოს კი სულ ახალი ხერელი ამოერჩია. გმირი არასოდეს არ იხედება წინ და მასაც დაეხუჭნა თვალეზი და ეტუტნა კაკალი თავი შიგ სოლოლაკის გვირაბში. ის სწორი გზით ეძებდა ბოტანიკურ ბაღს, მაგრამ კონკას ნახალოვკაზე გამოევილო და თვლების მაგიერ მიგორავდა მხოლოდ ტალახი, რომელიც „უმაზოთ“ შემდეგ სიმორჩას ამბობდა:

სადღაისის მთასა ვხვრეტავთ—
გვანდა გავჭრათ აქ ბაღაკი.
ენაზე თაფლი გვატყნა,
კისერზე კი გვაზის ბზაკი!
კინა აქვს, რომ რაბის კონკას
შუა გზაზე სტუდებს ღერძი,
თქვენ ხუმად! ჩვენა სსქმა
მისი ზარი და ანდჷში.
ამასთანვე თქვენც იცით
ზოგი ხე დამაალ-ფეჭია
და უშირველეს რაც აზი,
ეს ხო ტრამვის კუჭია.

აქ კონცერტი აირია და გამოვიდა პოპური. დაიმღერა „ნახალოვკამ“, დაუმღერა თვის მამას, ვითარცა მორჩილმა შეიღმა, და მოახსენა:

რომ ჩვენი თბილისის ქალაქი,
სახალგაისთვის დალაქი,
სადღაისისთვის მუფურხე,
ჩვენთვის კი ენის ლაქლაქი,—
დაბრძალებულა უღრფოთ
ხერელში მიქრება ფოფხითა
იქ გვირახს სჭრის, ჩვენ ქუჩებს
არც კი სწმენდს ძველი ცოცხითა.
ევაილი კაი რამეა,
ენისვა ეკუდას სჯობია
წამალი იმას სჭარია,
ვინც რომა აკათეფოფია.
ბაღს ბოტანიკურს ქვეშიდან

ქართველი
წიგნითნი

უკეთეს ჯადო-ქარსა,
ეს! როგორ გთხოვთ სინდისი
უღკაშებ განსწარსა.
გადმოიხედე აქეთკენ
დაუბრუნეთ ტალახ-წყალშია,
მაცრამ რა გითხრა მკვლასა
განვეყულ კრავის ტყავშია.

მეტი მოთმინება თავის აგდება იქნებოდა და მოვუწიე
ლაგამი ჩემს მგონს. თვალები განათებულ ცისაკენ მქონდა
მიბჯენილი, მარა რაშმა შავ „ქართველთა შორის წერ. კით.
დამაბნელებელ საზოგადოებაში“ ამომავოფა ფეხები. აქ ბა-
ტონი ცხვეთაძე კალამზე გადამჯდარი შემომდგება. ის ლაპა-
რაკობდა ბევრს, მაგრამ მაზე მეტს უფრო ჩვენგან მონათლუ-
ლი დაძვლებული ახლები ლაპობდნენ. მაგიდაზე ერთი უშ-
ველებელი გულა იდვა, რომელსაც გამგეობის წევრნი რიგ-
რიგათ ბერავდნენ. ზურნას აღარ დავუცადე, რადგან, მათსავე
გაკოტრებულ ფოტოგრაფიას გადავეცე წყალგადავებულ
წისქვილის სურათის გადაღება და მოუუტრიალდი იქვე
ქართულ თეატრსაც.

აქაც არა ნაკლები საუბროვო სურათი: „ახალი დრამე-
ბი და კომედია-ვოდვილები, ამოჯიბგირებულა ვალ. გუნთის
მიერ. მოდით და დასტკბით—ეკილა ზურგზე „ვივსესკა“
ყოველმხრივ ტანჯულ ადმინისტრატორს.

„მე ვარ და ჩემი ნაბადი, რომლითაც ვათენებ და ვა-
ლამებ გამგეობის ყველა წევრის მაგიერ“—იყო კენესა გამგე-
ობის თავმჯდომარე ბ-ნ ქართველიშვილისა, ხოლო ყველანი
კი ერთად საზოგადო კრებაზე ალაპარაკებდნენ თავის მაგიერ
ბ-ნ გუნთის მოხსენებას, რომელიც შემდეგ შეიცავდა: ვ. გუ-
ნთის უნახავს სიზმარში, რომ ყოველ სოფელში უნდა სამუ-
დამო დასი გავიჩინათ. როგორ და საიღამ, ეს საქმეთა გან-
ხილვიდან გამოტოვებულია გამგეობა ამის თანახმა ვ. გუ-
ნთის დაზმანებია, რომ დრამატულ საზოგადოების არტისტე-
ბი ერთობ თავაშვებულნი არიან, ამას ამტკიცებს თვით იუ-
ბიტერიც. იმავე ვ. გუნთის განჩინებით თფილისის სახალხო
თეატრი ყურმოქრილი უნდა იყოს დრამატულ თეატრის
არტისტების მიერ, ვინაიდან მათი მოწყობება წელიწადში
ერთხელ მოველინება ხოლო ამ ღარბთა საღბინოს. იმავე
ვ. გუნთის და ფერხთა მტკერთა მისთა მოქსენა მადლობა
ქალბატონ დემურაასი სახალხო თეატრის სექციის მხრიდან
უსასყიდლო მუშაობისთვის, ხოლო შეჩვენებული ხარჯთაღ-
რიცხვა სახალხო თეატრისა არ ეთანხმება მუხომოდრეკას
და ამბობს, რომ ბ-ნი სვიმონიძე და გამყრელიძე ნ-ნ მა-
ნეთს გვახთვეინებდნენ ყოველ წარმოდგენაზე ტანჯვით გაწე-
ულ რეჟისორობაშიო.

რაც შეეხება დანარჩენს, ახალწლის სეზონში მოგახსენე-
ბენ. საცაა დაიდგმება პიესები რომელთა მოწონება შეურაც-
ყოფა იქნება თვით გამგეობისთვის, ვინაიდან ის ამას შეც-
დომით ჩასთვლის თანახმაა წარსული წლებისა,

მშვიდობით, დაუკარი თავი კასას, რომელსაც არავინ
არ ეტანება და რომელიც უზრუნველყოფილია ყოველივე
გამბედვის მხრით, და გამოვეშურე ქვევით, მარა შევიმოკლე
გზა და შეუხევე „ივერიისა“.

— პილოლი! ე. ი. მიულოცე მათ ჩემებურ უნაზე და
შივესალმე მძა-ბიქებს, რომელთაც არტალა კალთაში ედვათ
და დიპლომატიკა კი სტოლზე.

— დაუკარ! დაიძახა რედაქტორობა და ატურდა ხელი.

პანენა „ივერიისა“.

ფეხები გამოვიტყავე,
თავი იგოვე მამბა,
ჩემი საკურტრუს-დაკლურთ

ცირკში გამბული ძივია.
ზღობსი თანა მუავს, თვიაღისეკს
როგორ არ ვუთხრა ქებანი
დავით გარეჯელს უმართავს
ჩანგი, წინწილა-ებანი.
მწამს სისუღელე უებრო—
ჩემი ზირველი მტნებანი!
მოდით ისილეთ, ივერთა,
ბებრისა განსსლებანი!

აქ მათუსალი სტუმრების მოსვლაზე შეუდგა თვისი ჩაც-
ვიენილი კბილების გამაგრებას, მაგრამ, რადგანაც ეს პარიკმა-
ხერის ხელობა იყო და ასეთი კი მათვე გააჩნდათ რედაქცი-
აში, მე „აღაბალის“ შემდეგ ჩამოუტქროლე ქართულ სამეუ-
რნეო ბანკს, სადაც თვალა ავარიდე ხარჯთ-აღრიცხვის ქე-
ლენს და გავეშურე. იქით, სადაც ყოველივე უმეწისქვილოთ
იუ-ქვება. ე. ი. „ცნობის ფურცლის“ ქარხანაში ვიახელით.

მოვიკითხე ბროკვაუზის ლექსიკონის მთარგმნელი არ.
ჯორჯაძე. აღარ იყო. ვიკითხე მსუბუქი ზანგი. ისიც განთა-
ვისუფლებულიყო მძიმე უღლიდან. ლალი დასავლეთისაკენ
მიწოლილიყო ბალიშზე.

სიტყვა თვისი კალმით. განბულიყო იატაკზე და ყოვე-
ლი ხმოვანი ასო მას ყანყაროში ეხირებოდა. ერთის მხრივ
ვახირებული სიტყვა, მეორე მხრივ ლალის ყურთუკიანი თავი
შემდეგი შიქსტით დამხვდნენ.

შიქსტა „ცნ. ფურცლისა“.

დაღს ბაღაშზე თავი უქვეს—
ასეთია მისი წესი,
მას წყალში დასველებია
ცნობის ფურცლის აბუღ-კეკსა.
ერთხელ აუღ ისიც გმინი
სამშობლოს ცას მოვედინა,
მაცრამ მიღვა უცებ თავი
და უურთუკსე მიეძინა.

—
იქვე სიტყვა თვისი კალმით
აღმა ფარცხავს დაღმა სთესავს
და ჭკონა აშირანას
დასახსნელათ ხმადსა ლესავს.
ერთ მხრივ სვრისვას,
მეორე მხრივ აბა-უბა-გადასკუბდა.
ვინ გავიკებს ცნობის ფურცელს
რის იშტა აქვს, ან რა უნდა!?
მომამეც თან მიცანცაღეს,
ისიც პირქვე გადაბრუნდა.
დამატება ეკაოხებათ
მეკობრება, საით-კუდა?!

მართალია გაუგებებელ სახელმწიფოში ვივიზიტე, მარა
„მოგზაურისაკენ“ გზა მაინც არ დამავიწყდა, მით უმეტეს,
რო მისი ფარანი შორიდან მტერს თვალებს უყენებდა და
ახლოდამ კი მოყვარეს. ვიბრუნე მხარი, რათა მენახა ახალი
საკვირველება ცისა და ქვეყნისა. და ცირკის ბილეთით შე-
ვადე უკლიტო კარები. შესვლისთანავე ძველი ხაშის სუნი
დამიხვდა, მხარული გაბეჩიას „ლაპატკას“ უსვიმდა შუბლზე
და პოეტის „ვივსესკას“ უწერავდა, გვარამაძეს სამეცნიერო-
საპუბლიცისტო ქოფჩას ალოკებდა დანარჩენთ უყრი-
დათ საკენკს ყვლივიწრო ქოთანში. საიღამაც შემდეგი მუ-
ხამბაში მოვისმინე.

მუხამბაზი „მოგზაურისა“.

სან ვებრწდები, სან ჯათ ვარ,

სან წყალში ვარ, სან წყალს ვადმე,
 ნავი შემსვდა მეტათ ძველი,
 კვებრიალებ ადმა დადმა;
 იამანურ ზურსა ვთესავ
 საქარეკელს ფერდებზე,
 ნეტა ერთი გულა ღებო
 მამონის ბაქას ვზებზე.
 მასათი კი ხელთ მიჭინავს
 და ვართობ თავს ბარკალ-ფეხზე.
 ვილაქვებ, ვიდრე ასე
 დამბამენ მეტათ ქერზე!

მარშრუტი ამჟამად „მოგზაურს“ გამოვართვი, შევუარე „არგონავტს“, ე. ი. იონას, რომელიც ხელ-ახლა იშვა ვეშაპას მუცლიდან და რომელსაც, ვიდრე მეორეთ გამოიჩვენებოდა, ზოილი „თვილ. ფურცელში“ გაეპარა. მივულოცე დაწეწილი იალქნის დაკაწიწება და გამოვემართე „თვილ. ფურცლისაკენ“. „ფურცელი“ თვალისის შტოზე ქარის ნებისაებრ დასერიანობდა, აღარ მოვიწყინე თავი მისი ცქერით და ჩვეუხველე „ნოვ. ობოზრენის“, რომლის რ დაქტარის ისტორიაც „პლემის“ ნატურისაებრ ჯერაც არ დაუწერია „ივერიის“ ნარედაქტორალ ი. ჭავჭავაძეს. აქ ლიბერალური თავი შეეგახა, ის სოლოლოკის ფარნებს ჩუმათ შესცინა. ნახლოვასაც უღიმოდა და მეც სიკოლ-ხარხართ შეკუხვიე კავასიის სამეურნეო საზოგადოებაში, სადაც ვინმე ჯანდირი კომისიის ურჩევდა დაუნშნონ სოფლებს კაცის თავზე თ თო „გოროდოვოი“, რადგან ეს საჭირო ყოფილა ქვეყნის ა' აყვავებლათ.

ამაზე სასახარულოს სადღა წავაწყდებოდა! მე შემეძლო უფიქრელათ ვაგზალზედაც ვავსულიყავ და მოვეუსვი მარალაც ამ მხრასაკენ. მაკრამ კუკიაშვიე მომიხდა გაჩურება, რადგან ბილეთების კასასთან მუშტრების რაზმს მტკვართან ედღა ბოლო. ჯერი სადამოთი შემსუდებოდა, დრო კი საშური იყო და ჩემივე ეტლათ უფრო ადრე ჩავადოდა სადაც მინდოდა. მეც სწორეთ ასე მოვიქეცე. მთავახე გორს და შევედექე. შევედექე მატამ, რომ გულმოსული მტკვარი ქალაქის ბღს ასერიებდა. ესეც ვინაირი დამა-კავალრობაა-მეთქი, მივულოცე ბაღწართმეულ გორს, მოვიკათხე მისი ლოჯოსნობა და დავეშვი ქუთაისისკენ. აქ კი სწორეთ რომ გაემხარულდი. ახალი ჰავა, ახალი ხალხი! ახალი ამბები! ვკარ ლაგამი ქურანს და შევაყენე ყალყზე ბულვარის მოედანზე. არც წამიხდა ხერხი, რადგან ეს ერთათ ერთი ადგილია, საცა შეგიძლია გამოფენილი ქუთაისი დაინახო. აქ ყოველი ხე და ყოველი სკამი ქუთაისის ისტორიაა. მეც მივყავ ხელი ამ ისტორიას და აი რა ამოვიკითხე დანით ამოჭრილ იეროგლიფებიდან: „სობრანიემ“ დავითვერ, ხოლო როგორ გაჩნდი ამ სკამზე, არავენ მეუბნება“.

„სასანიტარო კომისიის კასაცია გადაუტანია, სადაც ჯერ-არს, რადგან მათი აგენტები ქუჩის პატრონ-მუარველი და გამწქენდელი ღორები ციხეში წაუყვანიათ“.

„ღუშკაჯან, ეს წერილი სკამის ქვეშ დაგიხედება, მელოდე ამავე სკამზე“.

„სილოვანის ფიქრები და აზრები მთლათ რითმებიითაა აწერილი, ქვარიანს პრეტენზია გამოუტყდადებია“.

„აქაურ წიგნების გამომცემელმა ამხანაგობამ 300 მანეთიანი კიოსკი ააშენა. რისთვის და რათა? ამაზე დღეს დავიქრებული ქუთაისი, რადგან კიოსკში წიგნები არა ჩანს“.

„სათავად-აზნაურო სკოლა პარალელურ განყოფილებებს ვპარება დასანგრევათ. ნატები აგურებით სურს გიმნაზიის განყოფილება დაარსოს. ერთი ჯიბიდან მეორე ჯიბეში გადატანა ცუდლუტის ანგარიშია“.

„კრუჟოკ“ში „პროშტია“ გახურებული მას შემდეგ რაც იქ ერთმა პედაგოგმა ამ მეცნიერების შესახებ კათედრა დააარსა. ამბობენ, დიდი მომავალი მოელოს ამ უნივერსიტეტს ქუთაისშიო“.

„ბ ნ მიხაილოვს, რომელსაც სურდა აქ კონკრეტული განმარტება, ცხენები დაფრთხობია. ამბობენ, ქალაქის გამგეობა სალორიის ტყეში დაეცხებს მათ იმავე მიხაილოვის მიერ გაუმართავ ელექტრონის ფარნითა“.

ერთი სიტყვით დავათვალიერე გამოფენა, შემდეგ დავაკირე ქვარიანის საზღვარგარეთ დამზადებულ გულას და დავძახე:

ქ უ თ ა თ უ რ ი.

ძველწელიწადმა, ბატონო,
 აგვაგსო ერთობ სიკეთით,
 რაც მადლა ვარსკვლავი იყო,
 ძირს ჩამოყარა მან კეტიო.
 მასსა ჩვენსა ფარნებსა
 სხივებთ, ელექტრონთა,
 წყალი გვაქვს მიღში ნადენი,
 ცვარი ღირს ღებოს წინათ!
 ბატები, ღორი, ქათამი
 და ინდოური გამრავლდა,
 ეს სულ ქუჩებზე, ბაზარში,
 სხელში მათ არვინ მალავდა!
 გვეყვანს სხვა ინდოურებიც,
 მათი ბუდე კი ბაღია.
 ყველა იქ დასდევს ბუჩებსა
 კბილ-მოდტეკითი, ებადია!
 ბაღ-ვეჩურები, — რაღა ვსთქვა?
 სოჭოზე უმრავლესია,
 ყველა იქ არის: ვარინკა,
 გულტერნა, თვალე კეკისა,
 რა ვუყვით, ქმარის ჯიბესა
 თუ მწარეთ დაუგუნესია,
 ეს დრამის სიუჟეტია,
 ასეთი არის წესა!
 ერთიც შეგვიძინა ჰანილომ,
 ეს აქაური გაზეთი,
 სხელი მისი „ჭებრში
 კაშვი და მრავალ ფრასებში“.
 ერთი სიკეთეც — სწორეთ ეს
 ვიტყვი, რა გვარანია,
 პოეტი მიღიარდი გვაგს,
 სტარშინათ ქვარიანია!
 ის ზღანოვიჩმაც აკურთხა —
 მოღონათ ახლად შავ ქვასს,
 მამინ კბილები შეკვრალა,
 ახლად მოგვითხრობს ამბავს!

აქ კი ცოტა შემიგვიანდა მით უმეტეს, რომ ქიათურას გვერდი ავუტყვი. ეს ვერაფერი ზღილობა მომივიდა და ვისწრაფი იქითკენ ცოლვას გამოსასყიდათ.

მისგლიათანავე დავინახე მომავალი არჩევნების მაღარო, სადაც კალისტრატე ჩიკაიძე მისდევდა რაღაც ძაფს, საღირეპტარო საჯარქლოსკენ. ზღანოვიჩი ბარიერს აკეთებდა, წერეთელი კრთებოდა მისი ხატების წინაშე.

ექსპორტერები ემერიკს ვზიდებოდენ იქითკენვე, და კენჭოსნები კი სწევდენ კენჭების კურსს ბირჟაზე. ერთის სიტყვით აურ-ზაური, მოძახილი, მუქარა, მუშტი, და ყველა ამასთან საშინელი სურათი იქაურ უღრან ქუჩებისა. ეჭვი აქვთ

არჩევნებზე მომსვლელთათვის ქუჩებიდან ამოსათრევად ბლოკები დაგვიჭირდება.

გაოფლიანებული მერანი მივაჯცხე ხონს. რომელიც ათის წლის განმავლობაში ლაპარაკობდა ბიბლიოტეკის გახსნის შესახებ. გახსნა, როგორც იყო მარა ათი წლის ლაპარაკით დაღლილმა წამოიჩოქა ბიბლიოთეკისავე კარებთან. ამბობენ მალე დაეძინება ბიბლიოთეკისა და ხალხსაც ერთ ბალიშზეო.

ქორის ბოხნიდან შევიტყვე, რომ იქაურ მებარეშუმეთა ამხანაგობას ქ. შანჩესტერიდამ სამადლობელია დეპეშა მიუღია.

არ გაფრთხილები და ვკარ დეზი ოზურგეთისაკენ. მადლობა ღმერთს, მივატანე დროზე. ოზურგეთი ჯერჯერობით იქავე დამიხვდა მდინარე სუჯი და ქალაქის თავი ცეცხლად გამწვავებულ ბაასში იყვნენ. პირველი თხოულობდა მთლიან ოზურგეთს, მეორე უთმობდა მხოლოდ ნახევარს.

ამავე ცეცხლადეს პროექტი შეუდგენია, რომლითაც საქარის სანერგე ოზურგეთის ქუჩებზე უნდა იქნას გაშენებული, ვინაიდან აქ პატრივი უხვათა ყოფილა დაფენილი.

იქავე შევიტყვე, რომ კვირა უქმე დღეებში რაღაცა ქვითინი და ვაი-უი ისმის კარჩაკეტულ მღაზიებიდან. ამბობენ ეს ხმა აქაურ პრიკაზნიკებს ეკუთვნით. კლიტე კი ბ-ნ ცეცხლადესო.

თავისუფლების მოყვარული კაცი როგორ გავებმებოდი ხიფათში, წყნარათ აუარე ამ ახალმოდის საპატრონებს და დავეშვი პათუმისაკენ. კაი სურათი არც აქ დამხვდა: ლივერის ქახუნს კასის ყუთებში, როზგები წერ. კით. გამავ. საზოგადოებისა ამავე საზოგადოების სკოლაში შეგირდების მოსადენათ კი არა—გასადენათ, და ქვითინისაბჭოს სააგენტო ყუთებში. კ. ჩხეძე გაცვებული იყურებოდა ყუთის შავი უჯრიდან, ბ-ნი ვოლსკი უყუთოთ დადოდა შეძრწუნებული. ხოლო პალმი კი კუნტრუმით გადმოვარდნილი საარჩევნო ყუთიდანვე „ჩერნ. ვესტნიკი“ ს ხერელში ეძებდა ხსნას და შევლას. რას აკეთებდა ქალაქის თავი ანდრონიკოვი, ეს ძნელი გამოსაცნობი იყო, ვინაიდან ის არა სჩანდა რჩევის ტალღებ შუა.

ჩემი მოვალეობა შინც შევასრულე—ვუსურვე არ ვასცვეთოდან ძველი ბალიშ-მუთაქა და გავემართე ფოთისაკენ.

აქ თურმე ერთნაირი მოდა შემოულიათ. ეს დაუკანონებია საბჭოს, ბეჭედი დაუკრავს ბ-ნ ნიკოლაძეს. მოდა შემდეგი გახლავთ. საბჭო სდუმს, ნიკოლაძე ლაპარაკობს, გამგობა სდუმს ნიკოლაძე ლაპარაკობს. ქალაქიც იქ აღარ იყო, რადგან ნიკოლაძეს პორტფელი ხშირათ დასეირნობს საზღვარგარეთ და შიგნით. ის ამ პორტფელში ყოფილა მომწყვდეული, ერთი სიტყვით ვერ ვიხილე ფოთი. და ვიბრუნე პირი აღმოსავლეთისაკენ.

ერთი ფრთის მოქნევით ჩემმა მიმინომ გადამატარა ქართლზე, რომელსაც უკმაჯური დასწოლოდა თავზე და იწვა ისე, რავაოც წვანან ხოლმე იქ, საცა არ არს არცა ურვა, არცა დრტინვა, არცა ძახილი გაღვიძებისათვის.

მე იავნანას სათქმელათ არ მეცალა და შეუთამაშე კახეთსაკენ თელავს. აქ ერთსა და იმავე დროს სამგან გავმართათ თეატრი. კულისებში მოისმოდა დირექტორების მუშტთა გრიალი.

ბიბლიოთეკა განაბულიყო, და ყურს უგდებდა—აცა ან ეხლა მწვდება ყაყრანტოში მიქელ-გაბრიელი ან ეხლაო. სამეურნეო კომისია არკვედა, პურის ბელღები რათ იყო ცა-

რიელი და დაასკვნა, რომ ეს სულ „თაგვების“ ბრალია. ვინ მოაშორებს ამ „თაგვებს“ ხალხს, ეს მათი პროგრამისთვის აღკრძალული ხილი ყოფილა.

დამრჩა სიღნაღი, მარა ჯერ ისევ ნახევარ ცხენად ვიყავი, რომ ქალაქი შუა გაბობილა. ერთი მხარე დასჯანებია კავკასიისის მთას, მეორე ცოც გომბორის მთას მისვენებულა. მედიტორეთ ახირებული ხევი ყოფილა, რომელსაც რსარივით გაუვლია სიღნაღისთვის გულში. ეს სამწუხარო ამბავი ქალაქის სტაროსტას ჯერ არ გაუგია, ვინაიდან ძნელია ძილში რისამე დენახვა.

რომში პაპის უნახაობა და კახეთში—კახურისა ერთნაირი ცოდვაა და მეც სასიმღერო გუნებაზე მოველი მით უმეტეს, რომ ჩემი მარშრუტი პრინციპით შევასრულე, ამიტომ დავამდგრე მე შემდეგი მისალოცი დიასახლისებთან:

გოზინაყით შეგალოცავთ!
გაიტკბებლეთ მწარე ენა,
ჭირის გულის გარეშამა
გამართუვით ტყუა-ლხენა!

„ბ ა რ ი შ ნ ე ბ ს“

მიმინოს ფრთას თქვენც გასურებო.
ეგებ დმერთმა გადმოგხედოთ
მს! ძნელაა „ხალხსტათა“!
ყოფნა მარტო უმეგობროთ.

რიგოლეტო.

ფ ა ნ ტ ა შ ი ა.

(დექი შრფათ.)

ქვეყნის მფარველმა ანგელოზმა ჩამოიარა!.. ბინდ-აუნდს ჩამოჰყვა უხილავათ, გაშალა ფრთები და დღის სიციხადით გაოგნებულ დედამიწასა, ღამის წყვილიად მოეჩვენა, ზე გადევარა: უბეს ჩაიწყო მედიდური ამაცი მთები, უცხოთ ნაქარგი ველ-მინდორი მკერდს მიიხუტა და მაშვრალ ხალხის ბინა-სადგურს ჩაბნელებულსა გასამხნევეგლათ ოცნებანი გადაათინა!.. ცა გაიბუტა!.. ეუცხოვა სხვის გამგებლობა და სიბრაზისგან აღანძულმა, ჩაყვითლებულმა, შავი ღრუბლები გულმოსულათ შემოიფანტა!..

გაწყრა მიწაცა!.. ითაკილა ცის უკმეხობა და, ანგელოზის ფრთისა ქვეშე შეფარებულმა, სასაყვედუროთ ცას პირქუშა დიდხანს უმზირა.

სხვა კი რა ექმნა?!.. მალალს დაბალი ველარ შესწვდა, ვერ შეეტოლა! უილაჯობით ერთი მწარეთ ამოიხრა, თავი აწყვიტა მთის კვარცხლბეკსა და... მიიძინა!..

ქვეყნის ოხვრანზე ანგელოზმა შეიფრთხილა, ფრთები მოკუმშა, გრუზა თმები შეილამაზა და ნაღვლიანათ მიმოაფლო სამყაროს თვალი. სვეტათ შეუდგა ცის გუმბათსა მის თვალთა შუქი, სიცოცხლის ძალათ მოველინა დედამიწასა და მთის მწვერვალზე დაყრდნობილსა ზეცისა კიდეს ფერი უცვალა... შეაწითლა ცის დასავალი!..

„მიწავ, ნუ გმინავ, ცავ-მალალო, შურიოთ ნუ კვდები... ნუ, ნუ იქმნებით მომდურავი ერთმანერთისა!“ დაიჩურჩულა ღვთაებრივათ სამყაროს გამგემ და... ცისა და ქვეყნის საკავშიროთ, შესარგებლად, მალლა შესტყორცნა ბლუჯა-ბლუჯა მარგალიტები.

აენთო ზეცა ვარსკვლავებით, მთლად აპრიალდა! შავი სუდარა გულ-მკერდიდგან გადაიხია და ტანთ ჩაიცვა ფარჩის კაბა ოქროს ღიღებით. ტურფათ მოირთო, საოცნებოთ მოაკველავდა,—ენით გამოთქმა მის მშვენების ვერ მოხერხდებ-

ბა!—ხომლის კუნწულა დაიბნია გულზე მეფურათ, ირმის ნახტომი შემოიკრა, გააქამარა. შუქურ-ვარსკვლავი, მოარშიყეთ მესაიდუმლე, მთვარეს აახლა, მობრძანდით მას დაუბარა და როს გამოჩნდა მთვარე ბადრი, მთვარე უებრო, გულში ჩაიკრა, ეთაყვანა, გაათამარა.*)

სიზმარში იყო ამ დროს მიწა გულჩათხრობილი... მაგრამ სიზმარი რმისთანა თქვენ მტერს ეზმანოს!...

ავაკობასა დაებლუჯა მთელი ქვეყანა ძალმომრეობა გაეხადნა, თვის თანაშემწეთ... შვილნი ქვესქნელის, — რომ არავინ გამოეპაროს, — ერთ ურთს მიჰკროდენ, ხელი ხელსა მათ ჩაეკიდნათ და მბრძანებელათ გამხდარიყვენ ტანჯულის მიწის... ეშმაკნი ცეკვდენ, აღქაჯები ტაშსა უკრავდენ და... გრძნეულთ სიტყვით აღზნებულნი კუდიანები ცეცხლის შოლტებით ცხოველთ სადღაც ერეკებოდენ. ბლუოდა ქარი, კენესოდა ტყე, მთა ქვითინებდა და შავი ნისლით შებურვილი მტირალი ბარი, ბნედიანივით ცასცახებდა... თრთოდა საბრალო!... ზღვაცა ზორგავდა, ღრიალებდა, ზვირთითით ზვირთს ჰკლავდა და ამრეზილი, აქოჩრილი, შვების არ-მპოვე, გულმოსაფხანათ ესეც ხმელეთს ეჩხუბებოდა.

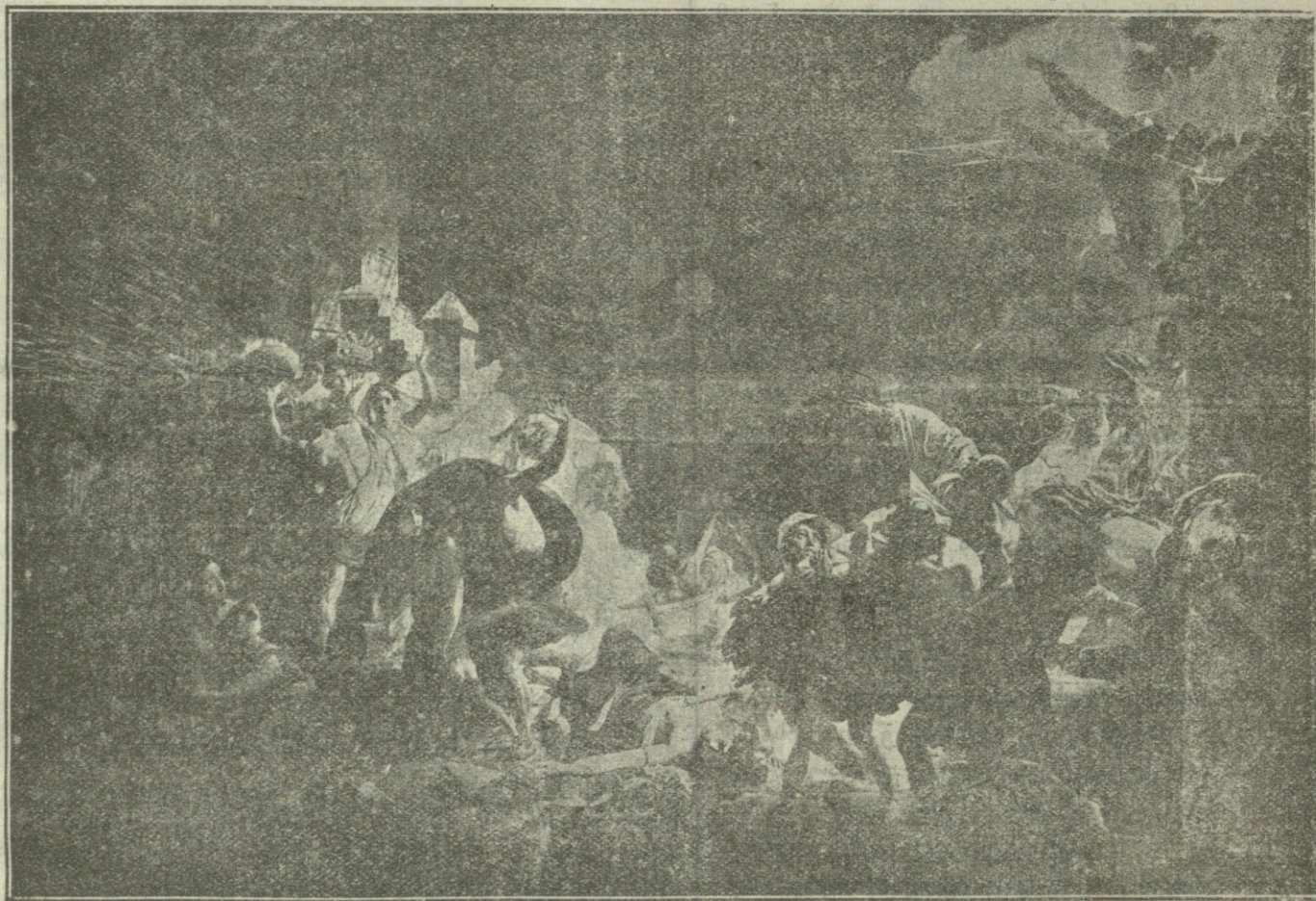
საწყალი მიწა, მონასავით ჩაფერფლილიყო! გულს უღადრავდა მწარე ყოფნა-აუტანელი. პირქვე დაემხო აღქაჯების

წინაშე მხდალი და მათ შესთხოვა: „ან სიკვდილი, ან ხანა-საამო.“

„იბრძოლე მარად... მუცლით ფოფხვა რეჩხენჯა...“ დასძახა მიწას ანგელოზმა გულთამხილავმა, მაგრამ მთვარე ხელი მხრებში მტირალ ქვეყანას და მამაცურად იგი ფეხზე წამოაყენა.

გამოედვიდა დედა-მიწას და გაედიმა!

„კა მოწმენდლი სასოებითა დაჰნათოდა, დაჰქათქათებდა...“ მთვარეს მოცინარს ჩამოეშვა ნატურისა კიბე და დედამიწას საალერსოთ თვისკენ იწვევდა. შეაშრა პირზე ჭირის ოფლი ხმელეთს წამებულს და ამ კიბეზე გაისტუმრა თვისი ოცნება... ამალდა სულით, გალომ-გულდა და გათამამდა. შავი სიზმარი შეეცვალა ტკბილ სამყოფელად: ყრუ ხევ-ხუვები ავსილიყო აღქაჯთ ჩონჩხებით, ყურებ დაჭრილი ეშმაკები დახოცილიყვენ და მათრახებით დატვირთული კუდიანები შოლტებისა და კონდახის კოცონს ეკეთნენ. ტყე ტაშს უკრავდა, ველი ცეკვდა, მთა ხარხარებდა და ომ-გადახდილ ვაჟაკით ვით გარინდებულნი, ზღვა მობობოქრე, ზღვა მღელვარე — კვლავ იცინოდა!...

დანგრეული პირაი

(წარსულიდან).

თფილისიდან ასე ოცი ვერსის მანძილზე, სწორეთ იქ, სადაც ოდესღაც საქართველოს მეფეთა სატახტო ქალაქი ყოფილა, ეხლა მხოლოდ პაწია და ისიც უშნო სოფელია გაშენებული. ამ სოფელს მცხეთა ქვიან. აღმოსავლეთიდან მას საზღვრავს მდინარე არაგვი, დასავლეთის მხრივ — მტკვარი, ხოლო ყოველ მხრიდან კი იგი შეზღუდულია მთებით, რომელთაგან უფრო უმაღლესი ქედი დღეს უკვე მოტიტვლებულია. იქ მხოლოდ ნიშნებილა ოდესღაც ატეხილი და და-

ბურული ტყისა. დანარჩენი მთები დაფენილია ტყით, მარა მათაც აღარა აქვთ წარსული სიდიადე, წინანდელი ელფერი. აქ ვერარა ნახავთ ასწლოვან ხავსით შეგოსილ მუხას, ვეღარ ნახავთ ჩაბარდილ ბუჩქნარებს, რომეღნიც ნადირსაც კი არ აძლევდენ გზას. მაინცა და მაინც ქალაქიდან გასული კაცის თვის დღესაც ეს ქედები თვალწარმტაც სურათს წარმოადგენენ. მეტადრე ზაფხულში, როდესაც თითქმის განუწყვეტელი ნიავი ატკრციალებს ფოთოლს და საიდუმლო სიყვარულით ასაუბრებს მტკვრის გულჩათხრობილ ტაღლებთან, მათი სიკვლავიც და მისთან მედიდურობაც ამ ჟამათაც იტა

*) გაამეფა — (თამარ-მეფე)

ცებს მაყურებლის ფიქრს და ძალაუნებურათ ატრიალებს მას სულ სხვა სურათის გარშემო, როდესაც ეს მთები არამც თუ ერთი ორათ გულის დამატყვევებელი იქნებოდნენ თვისი სიმშვენიერით, არამედ ისინი ამავე დროს წმინდა და სათაყვანებელ ადგილსაც წარმოადგენდნენ მათთვის, ვინც თაყვანსა სცემდა არმაზის კერპს. ეს მთები ამ კერპის სამფლობელო იყო. აქ ერთ უმშვენიერეს წვერვალზე იყო აღმართული მისი კვარცხლბეკი, აქედან ბრძანებლობდა ის ხალხზე.

მე მინდა მოვახსენო მკითხველს ცოტა რამ ამ კერპის შესახებ.

* *

ახალი წლის წინა დღე იყო. არმაზის მთის მწვერვალს შავი ნისლი შემოხვეოდა, ხოლო ძირს კალთებზე კი მოსჩანდა თეთრათ შემოსილი დაბურული ტყე. სიჩუმეს ხანდინახან მოუსვენარი შაში თუ არღვევდა, თორე ამ საშინელ სიცივეში ყველა მინაბულიყო, ყველა გაქვავებულიყო. მტკვარიც კი აღარ ებრძოდა კიდეებს ჩვეულებრივი ტალღების ტყლაშუნით. ის ყინვას შეემწყვდია ბორკილებში, თითქოს არ უნდოდა დაენახებინა მისთვის ფერმკრთალი ცის ლაქვარი, ლევა ღრუბლები ხან მიიზღაზნებოდნენ ქარავანივით ხან შეჯგუფდებოდნენ ერთათ და აშენებდნენ უცნაურ ციხეკოშკებს.

სწორეთ ამ დროს მტკვრის მარჯვენა მხარე კი სულ სხვა სურათს წარმოადგენდა. მცხეთას არაჩვეულებრივი ელფერი ედვა. ხალხი გამალებული მიდივ-მოდოდა აქეთ-იქით და უფრო კი იმ კოშკისაკენ, სადაც ფარნაოზ მეფე თვისი ამალით გამოსულიყო მოედანზე. ყველა რილაცის მოლოდინში იყო, ყველას მოუთმენლობა ემჩნეოდა. ხალხი ხან მეფისაკენ შეჯგუფდებოდა, ხან კი მახლობელ კოშკის კარებთან. მათი გული შეეპყრო ამ ორ ჯადოს და ისენიც; ვეღარ შორდებოდნენ მათ. მოუთმენლობასთან ყველას რაღაც სადღესასწაულო ელფერი ედვათ, ისინი ელოდნენ რაღაც სასიხარულოს. სიცილ-ხარხარი ახმაურებდა ზამთრის გათოვნილ ჰაერს. ხოლო დაკვირვებული თვალი უეჭველათ შენიშნავდა მათ შორის სამ ადამიანს, რომელნიც საზოგადო სიმხიარულეში არ იღებდნენ მონაწილეობას — ისინი ადგნენ განმარტოვებით და რაღაცაზე დაბალი ხმით მუსაიფობდნენ. მათი დაღვრემილი სახე როგორღაც არ ეთანხმებოდა გარშემო სადღესასწაულო სიხარულს და ღიმილს.

ესენი იყვნენ ქაბუკი ქუჯი, მისი ამხანაგი გორდო და ახალგაზდა თვალწარმტაცი სიმშვენიერის ქალი ნინო.

— მაშ ფრთხილათ... ჩაილაპარაკა ქალმა და გამოორდა თვის მოსაუბრეთ, როდესაც დაინახა, რომ ხალხში ჩოჩქოლი შეიქნა.

სწორეთ ამ დროს გაიხსნა კოშკის კარებიც და იქიდან გამოიყვანეს სამი ხელები შეკრული ახალგაზდა კაცი.

— არმაზ, შენთვის! არმაზ, შენთვის! დაიგრილა ბრბომ და რამდენიმე ათასი კაცი დაემხო მიწაზე.

ხელები შეკრული მეთის ტახტრევანთან მიიყვანეს. ხალხი გაშმაგებული თვალებით უყურებდა მათ. ქურუმმა არიოსმა საშთავეს ტანისამოსი გახადა, შემდეგ გაუშინა მათ კუნთები, კისერი, ზურგი და ვამბორა რა მეფეს მუხლებზე, მიმართა ხალხს.

— მართლმორწმუნენო, ჩვენის დიდებული ღმერთის არმაზისა, მტვერნო უძლიერესი მეთისა ჩვენისა ფარნაოზისა, ვილოცოთ, რამეთუ შეიწიროს მწყალობელმა ღმერთმა ჩვენმა მსხვერპლი ესე. ოხ, არმაზ! ოხ, არმაზ! მოგართმევთ სამსა ამა ზვარაკსა ესოდენ სისუქითა და იყოს წყალობა შენი თავსა მეფისა ჩვენისასა და შინათა მათზედა, მოიდრიკეთ მუხლნი თქვენნი, მონანო, და ვამბორეთ ნატრფალსა ფერხთა

მეთისათა, რომელი იგი არს შემწყნარებელი ღმერთისა ჩვენისა.

გატიტვლებული მსხვერპლი დაემხვენ მეთის ტახტრევანის წინ. ქურუმმა დანა ამოიღო და თვითეულს მათგანს ქურუმისა მოსკრა ყურის ბიბილო. ეს იყო ნიშანი იმისა, რომ ხალხს სამივენი უნდა დაკლულიყვნენ არმაზის კერპის ტრანვენზე.

— არმაზ, შენთვის! არმაზ, შენთვის! დაიგრილა კიდევ ბრბომ და დაემხო იმ მხარეს, საიდანაც მოსჩანდა ნისლით შემოსილი არმაზის მთის წვერვალი.

ახლა ლაპარაკობდნენ მხოლოდ ტყეების ავარგიანობაზე, მათი სათათბირო საგანი მხოლოდ ეს სამი ადამიანი იყო. ყველანი თვისთვისათ საზრავდნენ, თუ რამდენათ იყვნენ ჩასუქებული სამსხვერპლოთ არჩეულნი და ან როგორ შეიწირავდა მათ არმაზი *). მეფემ ქურუმს მზრუნველობა მოუწონა და აღუთქვა რა თვისი და არმაზის წყალობა, გაემართა ამალით სასახლისაკენ.

ხალხიც ყიჟინით დაიძალა. მეორე დღის მოლოდინში ისინი მაინც ვერ დამშვიდებულიყვნენ და აქა იქ ჯგუფ-ჯგუფათ დაყოფილნი კიდევ საზბრობდნენ დღესასწაულის შესახებ, ვიდრე საღამოს სუსხიანმა ნიავმა არ გაფანტა ისენი სახლებში.

* *

ჩამოზნელდა... ღრუბლებით წავრავნილ ცაზე აქა-იქ ბჟუტავდნენ ვარსკვლავები. მთვარე ხან გამოჩნდებოდა და განათებდა თეთრათ გადაპენტილს მიწას, ხან ისევ მიიმალეობდა და თან წაიღებდა ვერცხლის ფერ შუქს, თითქოს თავისკენ იტყუილებდა ქვეყანას, თითქოს ეძახდა სიბნელეს თვის ცისკროვან გულისაკენ.

მცხეთას ეძინა. ეძინა იმ მთასაც, სადაც ქვიტკირის მაღალ კვარცხლბეკზე ამაყათ ამართულიყო ადამიანის სახით გამოქანდაკებული არმაზი. იქავე ახლოს კოშკში ქურუმებს ცეცხლი გაეჩაღებინათ და შემოსწოლოდნენ გარშემო. ისინი ტბილ განსვენებას მისცემოდნენ. კოშკის ერთ კუთხეში რკინის რგოლებზე ხელფეხით გამოზმულნი ეყარნენ სადავეობლოთ გამზადებულნი, რომელითაც ჯერ კიდევ არ შესრობოდათ ზიბილოჩამოჭრილ ყურებზე სისხლი. ისინი იწვნენ პირქვე და ხანდისხან, როდესაც ალი შეანათებდა კოშკის დაღვრემილ კედლებს, საბრალონი შეათვათურებდნენ ხოლმე თვალებს იმ საღეთო დანას, რომელიც მათ თვალწინ გალესა ქურუმმა და კაჩოზე ჩამოჰკიდა. გმინვა და ქვითინი აკრთობდნენ მკვდრულ სიჩუმეს.

* *

სწორეთ ამ დროს კოშკის მეორე მხარეზე, ხევს იქიდან, სალი კლდის პირას, სადაც ეხლაცა სჩანს გამოქვაბული, ფეხ აკრეფით ადიოდა ორი ადამიანი. ისინი ყოველ ნაბიჯს უფრთხილდებოდნენ, რომ დაგორებულ ქვას არ გაეცა მათი საიდუმლო. როგორც ემცნეოდათ გზა მათთვის არც უცნობი იყო, მით უმეტეს რომ ამ ბნელ ღამეში ამ ფრიალოზე ხამი კაცი დღისითაც ვერ შეებდავდა ასვლას.

— ფრთხილათ ნინო, ფრთხილათ! მოისმოდა ფურჩული მიკიბულ-მოკიბული წრიაფიდან.

ხელი-ხელ ჩაკიდებულნი ისინი შეჩერდნენ გამოქვაბულს ქვევით ასე ოთხი-ხუთი საყენის მანძილზე. ამის ზევით ფეხით ასვლა შეუძლებელი იყო.

— აქ არის ჯაჭვი, ჩაიფურჩულა კიდევ იმ ხმამ, ადი ნინო! მისცა მან ხელში ჯაჭვი ამხანაგს და რამდენიმე წამის შემდეგ გამოჩნდა მალლა გვირახისაკენ ხერხიანათ მიმცურავი სწორეთ ის ქალი, რომელიც ასე გატაცებით ელაპარაკებოდა

*) ისტორიული ცნობებით სამსხვერპლო მონებს სავანეებოთ ინახავდნენ და ასუქებდნენ.

მცხეთის მოედანზე ორს ყმაწვილ კაცს. მისი მეორე ამხანაგი იყო ერთი ამთიანი. რამდენიმე წამის შემდეგ ისენი უკვე გამოქვაბულში ანთებულ ცეცხლზე ატრიალებდნენ ხელებს და თან რაღაცას თათბირობდნენ გატაცებულნი.

— ცდა აღარ შეიძლება, უეჭველათ ამაღამვე უნდა დაინგრეს! წარმოსთქვა ქალმა გადაწყვეტილი კილოთი.

— მერე ხომ ჩაგვეწარა სიცოცხლე, ჩემო სიყვარულო! ჩვენ მტკვრის ზვირთების მსხვერპლნი შევიქნებით!

— და განა, ეხლა კი ტყბილია სიცოცხლე?!

— შენთან? ოხ, შენთან თვით ჯოჯოხეთიც კი სამოთხეა ჩემთვის! ჩემო ნინო, ჩემო უკვდავებავ! დავანებოთ თავი ჩვენ განძრახვას.

ამ სიტყვებით გადაეხვია ქაბუკი მშვენიერ არსებას, რომლის ერთი შეხედვაც კი მართლაც რომ თვით გულში აღგზნებულ გენიას ჩააქრობდა.

— ეს შეუძლებელია! დავანებოთ თავი! რას? იმას რასაც ჩვენი მოვალეობა შეადგენს? მერე მე როგორ ვუყურო დამშვიდებით არმაზის სისხლით შეღებულ კვარცხლბეკს, ყელ გადაწვეულ ადამიანებს, სიკვდილს კერპისათვის, ხალხის დამმონებელს, ხალხის სულთა-მსუთავს, ხალხის გზის შემბორკვევლს ნაძღვილ ღმერთისაკენ! არა, გორდო, მე შინდა სიყვარული, სიყვარული სხვა გვარიც. მე შინდა ბედნიერება ჩემ გარშემოც! ეს იქნება მტვრათ ქცევა არმაზისა, მის ნანგრევებზე უნდა აშენდეს ეკლესია სიყვარულისა, სათნოებისა, ძმობისა და თანასწორობისა. ცრემლი და სინანული, ტანჯვა და განცრობა, ფუფუნება და სიმშლილი, აი არმაზი, აი ის ამას აძლევს დღეს ხელს, რომელსაც ჩვენ უნდა გადავძაბოთ ამ ზოიდან: აღდექი, ტანჯულო ძმაო, დეე განთიადის სხივები მიესალმუნოს შენ დახედაცებულ იარას! დეე ნაღველზე იფეთქოს გაზაფხულის ყვავილმა და ჯოჯოხეთზე აშენდეს სამოთხე!

— ქალმა ხელები ზვეით აღაპყრო, ის ამ დროს რაღაც უხერხულ სურათს მისჩგრებოდა. ის თითქოს სულთი მიფრინავდა შორს, შორს სხვა მხარეს, რომლის ხატებაც ბრწყინავდა თვით მისსავე ანგლოზურ მშვენიერ თვალეში.

გორდო გაკვირვებული შეყურებდა ქალს. მას ეეჭვებოდა, ნუ თუ იქნება კიდევ სხვა ღმერთი ცაში და ქვეყანის შუა, გარდა ნინოსი და ან თუ იქნებოდა, ნუ თუ ის აღმატება სიმშვენიერით მის გულის კერპს ნინოს?!
— „განვხეთქოთ აპაურნი მათნი და განვაგდოთ ჩვენგან უღელი მათი!“ **) წარმოსთქვა ნინომ და წამოდგა ზეზე. ის აღგზნებული თვალეებით იყურებოდა ხევ გაღმა, სიღამაც სიბნელეში გამოსჩანდა არმაზის მედიდური ქანდაკება.

— ვა... უუ! ვა... უუ! შედმუფლა ამ დროს საიდამლაც მგელმა.

— ვა... უუ! ვა...! გაიმეორა მიყუჩებულმა საღმა კლდემ და კვლავ მიწყნარდა არე-მარე...

ნინო შეკრთა. ის თითქმის ნახევრათ გადაიხნიქა ფრილოსაკენ და ის კი იყო უნდა ჩაშველულიყო ჯაჭვებზე, როდესაც გორდომ სტაცა მას ხელი და შეაყენა.

— მაშ აღარ... აღარ იციდი?

— შენ შეგიძლიან დარჩე! მიუგო მას ქალმა ბრახმორეული ხმით.

— გული, გული შენ მიგაქვს თან, ნინო! მე საღლა წავიდე თუ შენ არ გამოძევები! მიძახხა გორდომ და ორივენი ერთათ გადმოეშვენ იმავე ჯაჭვით ძირს. ისენი მაღე გაქრენ ლამის სიბნელეში...

მგელი, რომელიც გამოეხმაურა ამ უღრან კლდეებს, იყო ქუჯი. ის ამით ნიშანს აძლევდა აქა-იქ ჩასაფრებულ თავის თანამოაზრეებს.

განთიადიც ახლოვდებოდა. აღმოსავლეთისაკენ ცის ტატნობი ერთ წუთს შეიქმუხენა... ჩაშავდა. ეს იყო უკანასკნელი მწარე ღიმილი განთიადის სხივთა თაიგულის ქრებულობისა. ეს იყო ის დრო, როდესაც ქურუმებს უნდა განეხილათ მნათ და მიეტანათ არმაზისათვის დამზადებული მსხვერპლი.

სწორეთ ამ დროს ზემოხსენებულ კოშკთან შეხედენ ერთმანეთს ქუჯი რამდენიმე სხვა კაცით და ჩვენი ნაცნობი ნინო თავის გორდოთი. ყველას ხანჯლები ამოღებული ეჭირათ. ისენი ელოდენ მხოლოთ ნიშანს.

— ჯერ ქურუმნი... წაუფურჩულათ ნინომ და ყველანი გაემართენ კოშკის კარებისაკენ.

რამდენიმე წუთის შემდეგ იქიდან მოისმოდა მხოლოთ ხანჯლების ჩახი-ჩუხი, კენესა, მუქარა, ვედრება, ხოლო მალე ყოველივე ეს ჩაიბარა საღმა კლდემ, სადაც უფსკრულისაკენ მიგორავდენ დაჩეხილი გვამები ქურუმისა.

არმაზი კი ჯერ ისევ ამაყათ იდგა თვის კვარცხლბეკზე.

— აქეთ! მოისმა კიდევ ნინოს ხმა და ვერც კი მოასწრო მან ხელის აწვდა, რომ არმაზის ბრწყინვალე თავი დაეცა მის ფეხებთან. რამდენიმე წუთის შემდეგ მისი კვარცხლბეკიც მხოლოთ ნანგრევებსღა წარმოადგენდა.

ქუჯი თვისი ამხანაგებო, და განთავისუფლებულ მსხვერპლებით სთელავდენ ამ ნანგრევებს.

გათენდა... მოკრიალებულ ციდან გადმოეშვა შუქურა სხივი აღმოსავლეთისა. ის კისკისობდა სვეტაკ თოვლზე... იცინოდა... იღიმებოდა... თითქოს მასაც შეეტყო არმაზის დანგრევა... თითქოს ისიც დასცინოდა მის მტვრათ ქცეულ დიდებას...

ი. ევლავილია.

ახალი წელიწადი.

(გუბ. ქართველ მოღვაწეთ).

მივესალამოთ ახალ წელიწადს, გულს ვარდი ვუძღვნათ და ხელს ფიალა, წალმა ვაბრუნოთ ბედის ბორბალი, გაემხნევედეთ სულით, მოვიცეთ ძალა.

ვიწამოთ შრომა... და თუ ჩვენ შორის აღმოჩნდეს ვინმე მრავლგზით ტანჯული, ჩვენ დავიფაროთ, ჩვენ დავეხმაროთ, ჩვენ ვიქმნეთ მისი მწე და მსაჯული.

ფარისევლობას, მძლავრთ უკმეზობას, ნულა დავუთმობთ ფართო საეალსა... სირცხვრლი იმას, ვინც, რომ გაივლის და არ აღბეჭდავს თავის ნავალსა.

ბ. ახოსპირელი.

აკვანთანი.

დედის მკერდზე თაიგულათ მიკონილა პაწა ვარდი, იღიმება გაზაფხული, მან არ იცის, რაა დარდი,

გარშემო კი მწარე ოფლის მორევი სდულს, ისერის ტალღას და აწოვებს ჩვენ ცხოვრებას გულ გასაგმირ ტანჯვა-ბაღლაშ!

გაიცინე, პაწაწინავ, გაახარე ნორჩი გული,

***) იხ. II რევესალმუნი დავითისა. ავტ.

დედის მკრლზე ააღეთქე
მშობლიური სიყვარული!

გაიცინე, ვიდრე დრო გაქვს,
ჩაკონილო დედის გულში,
მოვა დრო, შენც ჩაეშვები
ტანჯვა-შრომის შავს ჯურღმულში!

ვინ რა იცის, რომელ ტალღას,
შვილო, მაშინ გადაყვები,
მტარვლის ხელით ბრძოლის ველზე,
ჩემო კარგო, თუ მოკვდები?!

ან თუ ბედის იალქანი
გაგყრის გულით შობილს მშობლით
დაივიწყებ ბედში მყოფი,
გამოზრდილო მწარე ოფლით:

რათ შეგტრფოდი, რისთვის გზრდიდი,
რათ გიძღვნიდი კოცნა-აღიერსს,
არ ვინანებ ჩემს მკლავებზე,
დახუჭავდე ცხლავ თვალებს!

მაგრამ ვარდო, განთიადის
მზის სხივებზე გასაშლელი,
გაზაფხულის მოციქული,
მხოლოდ მისთვის სანატრელი.

თუ კოცნასთან ჩემი გულის
წყლულიც გულში ჩაგვხვენა,
ალაღია შენთვის მაშინ
ჩემი ტრფობა, აღმაფრენა!

მანადის კი გაიცინე,
ჩაკონილო დედის გულში,
მოვა დრო შენც ჩაეშვები,
შვილო, შრომის შავს ჯურღმულში!

ი. ვვლოშვილი.

**მხატვრის შავი ჯინსი მხარეთაშორისა მოგვალის
კრახის შესახებ.**

ესა, მეორე საუკუნეში, ხადისი გონებით და მიხედვით
ბით ამდენათ განვითარებული უნდა იყოს, რომ საზოგადო კრების
მნიშვნელობა და უნარი ესმოდეს, მაგრამ, სამწუხაროთ, უკვლახ არ
ესმის ეს; აი მაგალითები: მომავლის 1903 წლის იანვრის შეი-
დი რიცხვიდან ქ. ქუთაისში დაწინაურდა ჭიათურის შავი ქვის მწარ-
მოებელთა კრება, ესე იგი „სიეზი“, რომელსეც უნდა გა-
მოირვეს უკვე გასულიყოში გამოცხადებული და დასახლებული საგ-
ნები, და აგრეთვე განხილულ უნდა იქნეს შავი ქვის მრეწველთა
საბჭოს ადრინდელი მოქმედება. ამ კრებას უნდა დაესწროს ვეფლა,
ვისაც კი ხმა აქვს. მაგრამ სამწუხაროთ, ბევრა მწარმოებელთაგანი
კრებას ვერ დაესწრა. ერთი მიზეზთაგანი, რომლის გამოც ბევ-
რი ქართველთაგანი ვერ იქნებინა „სიეზი“, არის ის, რომ 7
იანვარს დაინიშნა კრება; მოგეხსენებათ, რომ 20 დეკემბრიდან 15
იანვრამდე ჩვენი ხალხის საქმიანობას შეადგენს დღესასწაულების
მიგებება და ქეიფი. მაშასადამე ვეფლა დაშეთანხმება, რომ სიეზ-
ი უდროოდ დროს ეოფილად დაინიშნული, თუ ჩვეულებას ადვილი
გადასვლება არ არის.

მეორე, მესამე და სხვა მიზეზები, რის გამოც მეტი ნაწილი
შავი ქვის მწარმოებელთა კრებაზე ვერ დაესწრებინა, კიდევ ჩვეუ-

ლებრივი და ცხადია, ეს არის სიღარიბე, კრიზისი და შეუძლებლ-
ბა თავისი ინტერესებისა.

თუ თქვენც დაშეთანხმებით ბბ. მკათხეველთა, ბევრ სხვა მიზეზებზე
სხვა მიზეზები კრებაზე დაესწრებლობისა მოგვალისა და მწარ-
მოებელთა, რომ კრება ჭიათურაში მომხდარიყო. კრება რომ
ჭიათურაში არ მოხდა ამის ბრალს ჩვენი შავი ქვის საბჭო სდებს
კრებისათვის შესაფერა შენობის უქონლობას, მაგრამ მე კი თამა-
შით შემიძლია დავსადა ამის ბრალი საბჭოს, რომელიც არ ეცადა
ასეთი შენობის აკებას.

საგსებით ვეფლა ცოდვები, რაც თავის სიტყვებში ჩაუდენია
ადამიანს, განკითხვის დღეს აღენუსებათ, ნათქვამია, და თუ არ
გვდები, ჩვენი საბჭოსათვის მომავალი კრება მიახლოებით ასეთ
მაგალითს შეადგენს, მაგრამ კაცი, სახამ ცოდვას, ცდ-ლობს
როგორც თავის ცოდვები დამალოს, ბურჯი მოახვიოს და კაც-
ობობა ალაშქრავს მარტო მას კეთილ ნამოქმედარზე. როგორც
სხანს ასეთ მეტადინობას ჩვენი საბჭოც არ არის მოკლებული. ეს
მითი ახსენება, რომ მომავალი კრების დაწინაურდა იშუამდგომლა,
სადაც ვერ იყო, ასეთი უხერხული დროისთვის. ჭიათურაში კრე-
ბისათვის შესაფერა შენობის აკებას არ ეცადა; ხმების მქონე და
არამქონე მწარმოებელთა სია და მასთან ხმების გადასვლაში ვეჭი-
ლობის ბლანკები დაბეჭდინა და მხოლოდ 21 დეკემბერს გამოც-
ხანა ჭიათურაში, ესე იგი ძლიერ გვიან, და სწორეთ იმ დროს,
როცა ამ სიათ შეუძლია ისარგებლოს მარტო იმით, ვინც ჭიათუ-
რის ბანკის მართველობის ერთგულა... სკინოა ვიცოდეთ რა
იყო მიზეზი, რომ საბჭომ ხმების მქონეთა და არამქონეთა სია
გვიან დაბეჭდა, და მერე კიდევ ეს სია სიყვადით საგსუა და საბ-
ჭოს ბრალს ანგარიშებს არ არის მოკლებული! თუ კი ხმები ისეთ
კაცებს აქვთ, რომელთაც სამთა-მადნო დაწესებულებებიდან მუშა-
ბის ნება-როგა არ ქონათ ადებული (ამ სიით ხმა აქვს ისეთ კა-
ცებსაც, რომელსაც მთელი 1901 წ. განმავლობაში არა თუ შავი
ქვა არ უწარმოებია, გზათაც არ გაუფლავა ჭიათურაში), ალბათ ეს
კაცები ესლანდელი საბჭოს კეთილსამედოდ ბირებია.

ნათქვამია— „რცა ბედის მენახვერეა“, და ჩვენ საბჭოსაც
უტყვადინია, რომ ნაცვლათ შავი კრებისა თეორი მიიღოს; ეს
იმითაც ახსენება რომ, როცა სია და ვეჭილობის ბლანკები მიიღო
ჭიათურის ბანკმა, შემთხვევით შევესწარი, რომ ბანკის მართველო-
ბის წევრები კითხულობდნენ სიას და გაიხილდნენ: „ეს ხმა ჩვე-
ნაა, ეს არ არის ჩვენი და კრცადლო, ან ვეჭილობით ჩამოვართვით,
ან ესლანდელი საბჭოს ერთგულობაზე ბირობა დავადებინათო“.
ერთ გვარის კარგათ შეძლებულ მწარმოებელს, რომელსაც ადვი-
ლათ შეეძლო ქუთაისში კრებას დასწრებოდა, კითხე: „ხომ დაესწ-
რები მეთქი?“ და მანასუხა: „ჩემი კენჭი ვეჭილობით გადავირი ბან-
კის დირექტორს, რადგან საშველი არ მომცა“. მომავალ კრებას
დიდი მნიშვნელობა ექნება მწარმოებელთათვის და საჭიროა ბირადის
ვეფლა დაესწროს, მაგრამ საქმე ისეა მოგზარაკებული, რომ ვიბე
ღარიელი მწარმოებლების ნაცვლათ, ვეჭილობით გამოცხადების
კრებაზე ისეთი კაცები, ვითომ ვულ-შემტყვიარნი შავი ქვის და
მისი მწარმოებლების სეკ-ბედისა—რომ ბერს მათგანს არც შავ
ქვიანი ადგილები აქვთ და არც გამოურდნათ ის გასაჭირი და რ-
ვიწროება, რომელსაც შავი ქვის მწარმოებელი იტანენ. ამ მიბე-
სების გამო სასურველია კრება გადაიდვას სხვა უფრო მხენებელ
ლი დროისათვის, სია ხმებისა უფრო დაკვირვებით შესდგეს, თუ
წესდების საწინააღმდეგო არ იქნება, არ მა.ღებოდეს წარმოდ-
გნილი ვეჭილობები იმ ბირებიდან, რომლებიც დღესანდელ საბჭო-
ში და ბანკში მსახურობენ და სხვა. დასასრულ ვუსურვოთ, რომ
შავი ქვის მწარმოებელთა მომავალი კრება წინანდლებზე გაციე-
ბით ხაყოფიერა ეოფილიყო და დღესანდელი ცუდა მდგომარე-
ბიდან გამოეყვანოს მწარმოებელი.

შავი ქვის მწარმოებელი.

თავს ეს უკანასკნელი უფრო აგრესიულია. მასში თითქმის ანაფე-
 შითაა შერისხული რადიკალთა გარი. თავისთავად იკუთვსისმება,
 რომ ერთმა ნაწილმა ზრისისმად დაეფიქსა ამ შემთხვევით ესარგებ-
 ლნა; მაგრამ ჩანდა მუქში ეს მანქანები და მოყვა განგაშს.
 საზოგადოება ზირველათ გულ-გრილათ შეხვდა მედინისტთა ასეთ
 მანიფესტებს, მანა განუთქმის ანაფეშურებამ სელფინურათ მიაქცია
 საზოგადოების ურადღებამ მათდამი და საზოგადოებაში შეიქცა
 ამ მოწოდებებზე დახარჯი: ძალაუბრებურათ რადიკალები იძულებ-
 ბული განდენ ზისუხი გაცნათ. ასეთს ზისუხს წარმადგეს სენატის
 შემარცხენე დემოკრატიული ჯგუფის მოწოდება. ეს პარტია სედმე-
 ტათ თვდის თავის ზრეგრამის განმტრებებს, რადგან იგი უკვე
 სკამათ სთლათაა გამოსატული კომისის სანინისტროს ზოლიტიკაში.
 ის შოკლათ უხვებს, თუ რა დიდი განსხვავებაა ნამდვილ რესპუ-
 ბლიკანულთა და რეპრეზენტების შორის. რომელნიც რესპუბლიკა-
 ნელის სახელით სარგებლობენ, ნამდვილათ კი კლერიკალის უფრ-
 მოკრიბი მთები არიან. ბოლოს ისაფრთხილებს ამჩვეულებს, რ მო-
 ტუვდენ ამ ცრუ მეგობრების იუდასებური ამბორით და მათ და-
 გებულ მასში არ გაიღწიონ. 2. ზრეტიამ, ზომიერ რესპუბლიკულე-
 ბმაც გამოსცა თავის მოწოდება, მანა ის მერთალი შინაარსისა და რ-
 აზრფრთხილისა გამო თითქმის შეუმჩნეველი დარჩა. ამას გარდა სე-
 ნატში მოხდა შეერთებული კრება მთავრობის მომხრე რესპუბლიკა-
 ნური ჯგუფების წარმომადგენლებისა. უნდა გადაეწყვიტათ კითხვა
 ახალი საერთო მოწოდების გამოცემის შესახებ. კრება ამ დასკ-
 ვნამდე მივიდა, რომ დემოკრატიულ შემარცხენეთაგან გამომტული
 მოწოდება სრულით სკამარსიდა და ახალი მოწოდების გამოცემა
 ამიტომ სკამარით აღარ იცნო. ასე თუ ისე რესპუბლიკულთა და და-
 ფრულ და ცხად კლერიკალთა შორის ბრძოლას დღეს დიდი ინ-
 ტერესი აქვს. კვლე: არა, აქ სამკვდრე სასიცოცხლო ბრძოლასა გა-
 მართული შოკლად რთი ზოლიტიკური პარტიის შორის. მათი
 შემადგენელი კერძო ჯგუფების ინდივიდუალური თეზისონომია დრო-
 ებით წაიშალა და საერთო სახე მიიღო. ამიტომ შეიძლება მტე-
 ლეთ აღნიშნოთ თვითთული მათგანი: ერთი მხრით დგანან რე-
 პრეზენტები, მეორე მხრით რესპუბლიკელები.

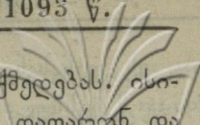
შედეგი ამ ბრძოლის ძველი გამოსაცნობი არაა. რადიკალიზ-
 მი ახლა დიდ მოდარშია, ნაციონალიზმი კი, რომლის რეპრეზენ-
 თურმა ზოლიტიკაში უკვე გამოიჩინა თავი პარტიკულ მოქმედებაში,
 სულ უფრო და უფრო კარგავს ფეხ ქვეშ ნიადაგს. ამის დასამტ-
 კიცხლათ შეიძლება ბეერი ზოლიტიკური ფაქტების დასახელებ-
 ბა, მანა აქ ამას დავიდი არა აქვს. ამიტომ სკამარე არაა დიდი
 წინასწარმეტყველური ნიჭი, რომ აქედანვე თქვას კაცმა, თუ რა-
 მელი მხარე დაიჩინოს ბრძოლის ველს და რამელი გამოვა დამარ-
 ცხებული. ექვს გარეშეა, ახლანდელი სანინისტრო რჩევები, შემ-
 დეკ უფრო გაძლიერდება. მისი მომხრე რესპუბლიკულთა უმრავ-
 ლესობა უფრო გაფრთხილდება და პარლამენტარიზმი სოფრანკეთში
 ისეთსევე მტკიცე ნიადაგზე დადგება, როგორც ისჯლისშია. 4. ას-
 კარის რჩევები გამოაჩენს ამ წინასწარმეტყველებას სრულ სკამარ-
 ლეს.

ARGUS.

1902 წელი უცხოეთში.

არასოდეს საზოგადოებრივი მოვლენა და ძალები არ
 ყოფილან ასე ერთი მეორეში არეულ-დარეული, გადახლარ-
 თულ-გადმოხლართული, როგორც ეს გასულ 1902 წელს
 იყო. ამიტომ ამ წელიწადმა არა ერთი უჩვეულო სურათები
 გვიძღვნა. ყველა ამ სურათების ჩამოღვა შეუძლებელია და
 ეს არც მაგდენათ სკიროა; მარა გათვალისწინება მოწინავე
 ერთა ცხოვრების საზოგადოებრივ ძალთა და მიმართულებათა
 ურთიერთ შორის მრავალგვარ კომინიციებისა, ჩემი აზრით,
 ბევრს რასმე ფრიად საინტერესოს და საგულისხმიეროს წარ-

მოადგენს. მე რომ მხატვრული ნიჭი მქონდეს, საზოგადოებ-
 რივ ცხოვრებას ასეთნაირათ დავსურათებდი: აი მომზოის
 აღდევებული, ამღვრული ვეგებრთელი მდინარე, მისი ნიჭი
 როგვებს, ახუხულავებს სილას, მიწას, აშენებს მტკიცე
 ლებს და მრავალ ტოტებათ დაყოფილი გარს ევლებათ.
 ამისთვის ის ალაგ რცელის მიმართულებას, ალაგ თავის კა-
 ლაპოტსაც მეტ სიღრმეს აძლევს, ალაგ აფართოვებს, მაგრამ
 ხშირათ მისი აბობოქრებული, მშფოთვარე ტაღლები ისევ
 დაფარავს გამოჩენილ კუნძულებს; რომლებიც ის, ის იყო
 მწვანით იმოსებოდენ. ფშნები, აქამდე განცალკევებული,
 თითქო იგნებენ თავის ინტერესთა ერთობს, ჯგუფდებიან,
 და გაერთიანებულ აზვირთებული მღვრიე მდინარე ისევ
 აქცევს და ლეკავს მწვანეთ აბიბინებულ კუნძულებს. ასეთია
 ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრება. დასავლეთ ევროპის და
 ამერიკის საზოგადოება დღეს მრავალ პარტიულათ არის და-
 ყოფილი, და თვითეული პარტია თავის მხრივ რამდენიმე
 ფრაქციათ ნაწილდება; მარა ამ პარტიათა და ფრაქციათ აკ-
 ლიათ ის, რაც უპირველეს მოთხოვნილებას შეადგენს ყო-
 ველი საზოგადოებრივი ჯგუფისას: მათ არა აქვთ მტკიცე
 პოზიცია, ერთხელ სამუდამოთ შემუშავებული პროგრამა მო-
 ქმედებისა. მათი რწმენა-შეხედულება უნებლიეთ მოგვაგო-
 ნებს იმ ამღვრულ და დაუწყნარებელ მდინარეს, რომელიც
 დღეს ანგრევს, შლის მას, რასაც გუშინ მოწინავეთ აშენებ-
 და. ამ პარტიათა ცხოვრება ასეთი წინააღმდეგობათა და
 კომპრომისებისაგან არის შეკინძული. მაგრამ ეს დაუსრულე-
 ბელი დიფერენციაკია ხანდახან დროებით წყდება; განცალ-
 კევებული ძალები თავს იკრის, ერთდება; ეს ხდება მაშინ,
 როცა ცხოვრების ძირითადი კითხვა წამოყენდება გადასაწყვე-
 ტათ. ამგვარ მომენტებში პოლატიკანობით და ფარისეულუ-
 რათ თავის მალვით ხალხის მოტყუება შეუძლებელია: კითხვა
 მკათიოთაა დასმული და გადაჭრილი პასუხი უნდა აგო—ან
 ჰო, ან არა. აი მაშინ გამოდის სინათლეზე თვითეული პარ-
 ტია, მაშინ ცხადი ხდება, თუ რა ასუღდგმულებს თვითეულ
 მათგანს, რა შეადგენს მათი სურვილისა და მისწრაფების უმ-
 თავერს საგანს; მაშინ აშკარადდება, რომ ისინი საერთო
 ბურჟუაზიულ ნიადაგზე არიან აღმოცენებული, და ამ უკა-
 ნასკენლის დამახასიათებელი ძირითადი თვისებები მათთვის
 საც დამახასიათებელ თვისებათ რჩება. ამ ფაქტის მშვენიერ
 ილლუსტრაციას წარმოადგენს სატარიფო კითხვის ბედ-ილ-
 ბალი გერმანიის რეისტაგში. ეს მაგალითი საუკეთესო და-
 მასურათებელია აგრეთვე იმისა, რომ თანამედროვე საზოგა-
 დოება იძულებულია მუდამ თავის თავის წინააღმდეგობაში ვარ-
 დებოდეს, რომ როგორც დაიცავს თავის არსებობის უმთავ-
 რესი საფუძველი. გერმანიის მთავრობამ მოისურვა თავის
 მხარეზე გადაყვანა აგრარიების (მსხვილ მიწათმფლობელე-
 ბის და ფერმერების) ძლიერი პარტია და წინადადება შეიტა-
 ნა რეისტაგში სამეურნეო ნაწარმოებზე, განსაკუთრებით
 ხორბლეულზე ღზორცზე, სატარიფო გადასახადის მომატების
 შესახებ. ამით მას აზრათ ქონდა აგრარიების გული მოეგო
 და მათი დახმარებით რეისტაგის თანხმობა აცლო ფლოტის
 გადიდებისა და არხების გაჭრისა, რაც მას ასე გულთთ ეწადა.
 ბაყების აწვეა მძიმე ტვირთათ უნდა დაწოლოდა კისერზე
 მთელ საზოგადოებას, როგორც მომხმარებელს და განსაკუთ-
 რებით მშრომელ ელემენტს. პური ლარობთათვის მეტია სა-
 კირო, ვინმე მდიდრებისათვის, რომელნიც ნაირ-ნაირი საქ-
 მელებით იტკბანურგზენ პირს. ამიტომ პურის ფასის აწევა
 განსაკუთრებით საგრძნობელი უნდა ყოფილიყო მცხოვრებთა
 იმ დიდი ნაწილისათვის, რომელიც ნახევრათ მშვიერ-მწყურ-
 ვალე ატარებდა ცხოვრებას და ახლა, ბაყის მომატების
 შემდეგ, კიდევ უფრო უარესი შიმშილობა მოელოდა. მიუ-

ხედავით ამისა ეს პროექტი ერთხმით მიღებულ იქმნენ ყველა ბურჟუაზიულ პარტიათა და ფრაქციათაგან. მის წინააღმდეგ, და დიდი თავგამოდებითაც, გაილაშქრა მხოლოდ სოციალ დემოკრატიულმა პარტიამ, რომელიც თხოულობდა ბაჟების სრულ მოსპობას ასეთ უსაქიროეს სანოვაგე საგნებზე, როგორცაა პური, ხორცი და სხვა. მაგრამ გამარჯვებულებს შეუძლიათ ერთი ძველი გმირის სიტყვებით დაახასიათონ თავისი მდგომარეობა: „ერთი ასეთი გამარჯვება კიდევ და ჩვენ უჯარის კაცოთ დავრჩებითო...“ ასეთი აშკარა უსამართლობა პარლამენტის უმრავლესობისა, ასე მოუჩინებლათ, უსიტყვილოთ გაქედვა ხალხის ინტერესებისა საბოლოოდ დაუკარგავს მათ პრესტიჟს ხალხის თვალში. ხალხი შეიგნებს ვინ არის მისი მტერი და ვინ ნამდვილი მეგობარი, და ახლანდელი უმრავლესობა შეიძლება ერთ მშვენიერ დღეს უმნიშვნელო უმცირესობათ გადაიქცეს.

მარა ეს მოვლენა მარტო ამ მხრით არაა საყურადღებო, ის სხვანაირათაც დიდით მნიშვნელოვანია გერმანიის ხალხისათვის. საქმე აი რაშია. სანამ ტარიფის მომატებაზე კამათი ატყდებოდა, ბევრი იმ აზრის იყო, რომ ბურჟუაზიულ პარტიათა შორის ხშირათ ისეთი ღრმა, ძირითადი განსხვავებაა, რომ ადვილად შესაძლებელია ზოგიერთი ლიბერალური პარტიები და სოციალისტები შეერთდნენ ერთ „დემოკრატიულ პარტიათ“ წინააღმდეგ რეაქციონერებისაო. მაგრამ ესეთი იმედები ცხოვრებამ შეუბრალეზლათ დაამხვრია. სინამდვილემ დაგვანახვა, რომ ლიბერალები და რადიკალები, თუ არ სურთ თავის თავის უარ ყოფა, ხალხის ინტერესების მოწინააღმდეგეთ უნდა გამოვიდნენ. ნაშასადამე „დემოკრატიული პარტია“ მხოლოდ მაგნებელი ფიქტია ყოფილა, მეტი არაფერი. და ვინც ირწმუნება, ვითომ შესაძლებელი იყოს ასეთი პარტიის შექმნა, ის შეგნებულათ თუ შეუგნებლათ ყალბ აზრს აღიარებს, შეგნებულათ თუ შეუგნებლათ მოლაღატე გამოდის. სწორეთ იმომენტში, როცა დიდი კითხვა საბოლოოდ უნდა გადაწყდეს, ყველა ეს პარტიები ერთმანეთს ეხარს დაუჭერენ თავის საერთო ინტერესების დასაცველათ; და ისევ ერთ კალაპოტში ვადმოზღვავდება ამდერჯული მდინარე, რომელიც ასეთივე ამდერჯული სათავიდან გამომდინარებს.

სასტიკათ მოტყუვდა ერთი გერმანელი პუბლიცისტი, რომელსაც ეგონა, რომ ლიბერალებთან მეგობრული კავშირის დაჭერა შესაძლებელიაო. მიუხედავით ამისა ამ პუბლიცისტის იდეა (იდეა უკვე მობერებული, რომლის სრული განვითარება მოგვცა წარსულის საუკუნის დაბოლო მესამედში ევროპის ბურჟუაზიულმა ლიტერატურამ) მეტისმეტათ გავრცელდა და პოპულიარული შეიქნა გერმანიაში და განსაკუთრებით საფრანგეთში. ამ იდეის გავრცელებას ხელი შეუწყო უმთავრესათ იმ გარემოებამ, რომ რაც წინ მიდის ცხოვრება, იმდენათ უფრო და უფრო მცირე რიცხვოვანი ხდება მატერიალურათ დაკმაყოფილებულთა კლასი.

საზოგადოება ამ მხრივ გავს თავწვეტიან პირამიდას, რომელიც ქვევით და ქვევით თანდათან ფართოვდება.

რამდენათაც დაბლა დვას კაცი თავის მატერიალური და საზოგადოებრივი მდგომარეობით, იმდენათ უფრო ფართოა და უფრო ღარიბია საზოგადოების წრე, რომელშიაც ის ტრიალებს, და რომელსაც ძალაუფლებურათ უნდა შეუფარდოს თავის შესხედულობა. ამის მიზეზი ბევრგვარია. წვრილი ვაჭრები, მედუქნეები ცდილობენ ის სახე და ფერი მიიღონ, რომელსაც მათი მუშტრების შესხედულებას შეესაბამება. ამით ისინი მყიდველების გულს იგებენ. წვრილი მწარმოებლები, მედუქნეები, და საზოგადოთ შუათანა წოდება ეკონომიურათ სუსტია და არ შეუძლია აშკარათ, პირახდი-

ლათ შეუდგენ თავის მიზნის მისაღწევათ მოქმედებას. ისინი იძულებული არიან თავის ნამდვილი სახე დაფარონ და პირფერობით, ქვეშეკვეთობით იმოქმედონ. ამინუფეს ქმნის იმ მიმართულების მომხრეთ მოაქვთ თავი, რომელიც მათ გულში კიდევ ძულთ. ამ საშვალო კლასს მოყვება უმაღლესი წრიდან გამოსული ავანტიურისტები, რომელთაც თავის ინტერესებთან ერთათ ხალხის ინტერესების დამცველათ მოაქვთ თავი; ამავე დროს მტკიცეთ მისდევენ იეზუიტების მაგალითს, რომელნიც დაფარულათ, უღლში უარყოფდენ იმას, რასაც ხმამაღლა ფიცით ამტკიცებდენ.

ამ ნაირათ ეს პოლიტიკური ავანტიურისტები ავსებენ ფარისეველ ლიბერალთა წრეს, და ხელს უწყობენ იმ ილიუზიის შექმნას, რომელმაც ასე გაიტაცა ერთი გერმანელი პუბლიცისტი და მისი მეგობრები და საფრანგეთის ოპორტიუნისტები, რომელთაც მიღერანი და ქიარცი მეთაურობენ.

დღევანდელი კავშირი ოპორტიუნისტებისა ყოველათ უღონოა რაიმე ძირითადი რეფორმების შემოღებაში. საფრანგეთის რადიკალურმა პარტიამ დიდი ხანია ამოშალა თავი პროგრამიდან ის ერთათ ერთი პუნქტი, რომლითაც მას თავი მოქონდა: სახელდობ, პროგრესიული, შემოსავლის დაგვართ განაწილებული გადასახადის შემოღება. აბა რაღა ოპორტიუნისტია ის, აუ საკუთარი პოლიტიკური პროგრამა, განსაზღვრული ფიზიონომია მიიღო? თუ მისი პროგრამა ეკლექტიური პროგრამა არაა, რომლითაც სურს შეაერთოს და დაუმეგობროს ერთი მეორეს ისეთი მოწინააღმდეგე პარტიები, რომელთა ინტერესები ძირითადათ განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან!..

ოპორტიუნისტები რადიკალურ ცვლილებას ვერ მოახდენენ; ასინი იძულებული არიან გადააფუჭონ ძირითადი კითხვები. წინააღმდეგ შემთხვევაში ისინი დაკარგვენ მრავალ ბურჟუაზიულ ფრაქციათა და პარტიათა თანაგრძნობას და დახმარებას. ამიტომ ისინი ყოველთვის კმაყოფილდებიან ყოველათ უმნიშვნელო ზომებით.

საფრანგეთის ოპორტიუნისტულმა სამინისტრომ გამოუცხადა ომი კლერიკალებს, და ამავე დროს გვერდი აუარა იმათ ინტერესებს, ვინც საფრანგეთის სიმდიდრის შემქმნელია. სამაგიეროთ ეს რადიკალები დიდის გულმოდგინეობით ემსახურებიან ბურჟუაზიის და... კლერიკალების ინტერესებსაც.

ამი, დასამტკიცებლათ საქმაოა ჩინეთთან ომი და სათათრეთის წინააღმდეგ ფლოტის გაგზავნა დავასახელოთ. ჩინეთში საფრანგეთი იცავდა იმ კლერიკალების ინტერესებს, რომელთა წინააღმდეგ მთავრობამ დღეს გაილაშქრა მიგ საფრანგეთში.

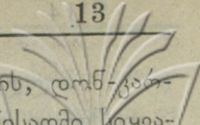
სათათრეთშიაც გაგზავნა ფლოტი რამდენიმე ფრანგი-კაპიტალისტების დასახმარებლათ და იმდენი მხნეობა და ადამიანური გრძნობა კი ვერ გამოიჩინა, რომ გამოსარჩლებოდა სომხებს, რომელთაც ასეთი გულის შემზარავი სისასტიკით სტანჯავს დღევანდელი სტამბოლის მბრძანებელი.

(შემდეგი იქნება). დ. კოლხიძელი.

შილდერის პოეზიის ძირითადი თვისებანი.

(დასასრული).

ბუნებრივი მდგომარეობა დაუსრულებელი ბრძოლა და სისხლის ღვრაა, რადგანაც ადამიანი ადამიანისათვის მხოლოდ მეგლია, ქადაგებს გობსი. არა, ბუნებრივი მდგომარეობა სიმშვიდისა და მყუდროების ხანაა, რადგანაც ადამიანი ბუნებით კეთილი ქმნილებაა.—მას მხოლოდ საზოგადოებრივი ცხოვრება რყენისო, ამტკიცებს რუსსო. ექვს გარეშეა, სა-

ზოგადობრივი ცხოვრების პირობანი ხშირათ ახდენენ ადამიანს, მაგრამ ისიც ცხადია, რომ იმ ხანაში, რომელსაც კი შეიძლება ბუნებრივი მდგომარეობა ეწოდოთ, კაცთა შორის არ ყოფილა არც სიმშვიდე, არც მყუდროება, რადგანაც ადამიანი თუ ახლათ მოკლებული გულკეთილობას, მაშინ უფრო ღარიბი იყო ხასიათის ამგვარი თვისებით. მეცნიერებამ არ იცის ის მხეცი-არსება, რომლისგანაც დღევანდელი ადამიანი თანდათანობით განვითარდა, ხოლო დღეს მხოლოდ ბრძემა და უმეკარმა არ იცის, რომ ადამიანი უძველეს დროს მოკლებული იყო როგორც ენას, ისე დღევანდელ გარეგან სახეს და სულიერ თვისებებს და როგორც თვისი ბუნებით; ისე ორგანიზაციით და ცხოვრებით სრულ მხეცს წარმოადგენდა. როგორი ურთიერთობა არსებობს ბუნებაში მხეცთა შორის? უმთავრესათ ბრძოლა არსებობისათვის. ისინი ეცილებიან ერთმანეთს საზრდოს, ეცილებიან დედალს, ეცილებიან საცხოვრებელ ალაგს და სხ. არსებობისათვის გამწვავებულმა ბრძოლამ განავითარა მხეცთა ბუნებაში შესაფერი ინსტინქტები, შესაფერი მისწრაფებანი, რომლებსაც ერთათ ეწოდებათ თვისი თავისადმი სიყვარული ანუ ეგოიზმი. როდესაც ადამიანის მხეცი-წინაპარი იქნენათ დაწინაურდა, რომ მას პირველათ დაეტყო ადამიანობის ნიშანწყალი რას შემოიტანდა ის ცხოვრებაში? მხოლოდ განვითარებულ ეგოიზმს. განვლილი ხანა ადამიანის ცხოვრებისა ძალიან ნაკლებათ უწყობდა ხელს ამ ეგოიზმის შესუსტებას; პირიქით ის უფრო აძლიერებდა მას. საზოგადოებრივი ცხოვრება არა თუ უწინ, დღესაც იგივე ბრძოლაა არსებობისათვის, ხოლო თუ ხშირათ ეს ბრძოლა ბრძოლათ არ გვეჩვენება, ამის მიზეზი ორგანოა: პირველი ის, რომ დღევანდელმა საზოგადოებამ დააწყო მოყვასისადმი სიყვარულის განხორციელება, ე. ი. ალტრუიზმის ქადაგება და მისი პრაქტიკულათ გამოყენება; მეორე ის, რომ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ბრძოლა არსებობისათვის იმ სახით არ წარმოებს, როგორც ბუნებაში დანარჩენ ცხოველთა შორის; ბუნებაში არსებობისათვის ბრძოლა წეს-რიგს მოკლებულია, იქ ყველა იბრძვის ყველას წინააღმდეგ და ყველას მხოლოდ თავისი თავი ახსოვს; საზოგადოებრივ ცხოვრებაში კი არსებობისათვის ბრძოლამ დიდი ხანია მიიღო ერთგვარი ორგანიზაცია: აქ ადამიანი ადამიანს კი არ ებრძვის არაჲდ კლასი კლასს; მაშინ როდესაც ორი სოციალური კლასი ხშირათ ერთი მეორის მოსისხლე მტერია, თვითოველ კლასის წევრთა შორის მყუდროება, სოლიდარობა და ერთიმეორის გატანა სუვეეს; თუ ხანდახან მათ შორის ჩამოვარდება ბრძოლა, ისინი მალე ახერხებენ მორიგებასა და შეთანხმებას.

რაც შეეხება ალტრუიზმს, ის უმთავრესათ იმავე ეგოიზმის ნაყოფია და ის მკორე ნაწილი ამ მოვლენისა, რომლის სათავეც წმინდა გულია და პატრიარხანი მისწრაფება, ჯერ-ჯერობით ფრიად სუსტ ძალას წარმოადგენს ადამიანის ეგოიზმის წინააღმდეგ. შეხედეთ მას, ამ ეგოიზმს, რამდენ საზიზღრობას ჩადის! რამდენი სისხლი, რამდენი ცრემლი იღვრება მისი წყალობით, რამდენი ადამიანი ხდება მისი მსხვერპლი! ერთ უსაშინელეს შედეგს ადამიანის ეგოიზმისას წარმოადგენს ომიანობა. რა მხრითაც უნდა შეხედოთ მას, რა ნაირათაც უნდა აწონოთ და გაზომოთ, ის მხოლოდ საზიზღარი იქნება და ვერავითარი საღი გონება მას ვერ გაამართლებს. ვერ ამართლებდა მას შილლერიც. მთელი თავისი ყმაწვილური სულის ძლიერებით ის წინააღმდეგი იყო ომისა და სისხლის ღვრის და სხვაფერათ ვერც მოიქცეოდა ის ადამიანი, რომლის მთელი ქადაგება ადამიანისადმი სიყვარულზე იყო აგებული. „ვალდენშტეინი“-ს ტრილოგიაში შილლერმა დახატა ახალგაზრდა მხედარი მაქს პიკოლომი-

ნი. პიკოლომინი ღვიძლა ძმა კარლოს მოორს, დონ-კალოსის, პოზასი და თვით შილლერის. ადამიანისადმი სიყვარული, ადამიანის ბედნიერება მის წმიდათა-წმიდასა და მიუხედავათ იმისა, რომ დრომ და გარემომ დაეწინაურა, ში ააღებია ხელი, ის მთელი თავისი არსებით მტერია ომიანობის, მას ეზიზღება, ეჯავრება ადამიანისაგან ადამიანისავე სისხლის ღვრა, გულ ამღვრეული ის შენაურს იმ დროს, როდესაც საზიზღარი ომი, ადამიანის დამამკირებელი სისხლის ღვრა სრულებით მოსპობილ იქნება ადამიანთა საზოგადოებაში, და დარწმუნებულია, რომ ეს დრო ახლო მომავალს ეკუთვნის.

თავის იდეალებში, მისწრაფებაში და რწმენებში შილლერი პირდაპირი, გადაჭრილი იყო, კომპრომისები მას არ უყვარდა. მხოლოდ ომსა და სისხლის ღვრას ის ურადგებოდა ერთათერთ შემთხვევაში — როდესაც ეზიზღულ თავისუფლებას იცავდა ის ხალხი, რომელსაც ხელის გარდა სხვა საშუალება არ დარჩენოდა თვისი არსებობისა და პიროვნების დასაცავათ. ეროვნული თავისუფლების დაცვაზე აკებულა შილლერის ერთი საუკეთესო პიესა „ვილჰელმ ტელი“. ვილჰელმ ტელი იყო შვეიცარიის გმირი, რომელმაც მეთოთხმეტე საუკუნის დამდევს შვეიცარია გაანთავისუფლა და აღადგინა მისი დამოუკიდებლობა. დღეს ისტორიის მკვლევართა უმეტესობა იმ აზრის არის, რომ არავითარი ტელი არ არსებობდა და ის მხოლოდ ხალხის თანტახის ღვიძლი შვილია, მაგრამ საქმე ამაში კი არ არის, საქმე იმაშია, თუ როგორ უყურებდა შილლერი ტელის მოქმედებას. ვინ არის შილლერის პიესაში უმთავრესი გმირი? ტელი? არა, მას მხოლოდ რამდენიმე ალაგას ხედავს მყურებელი და გარდა გესლერის მოკვლისა ის არაფერს ჩადის ისეთს მთელს პიესაში, რომ უმთავრეს მოქმედ პირათ ჩაითვალოს. უმთავრესი გმირი, ცენტრი მთელი პიესისა არის შვეიცარიელების ეროვნული თავისუფლება. ყველას — დიდსა და პატარას, მოხუცსა და ახალგაზრდას — თავისუფლება ენაზე აკერია პიესაში, თავისუფლება ყველას წყურვილს შეადგენს. თავისუფალი ვართ, თავისუფალი, შეხარბიან ერთმანერთს შვეიცარიელები გესლერის მოკვლის შემდეგ. თუ მთელი პიესა გაეფთხოთ თავისუფლების წყურვილით, თუ ის წარმოადგენს მძლავრ ქადაგებას ეროვნული თავისუფლებისას, ეს მხოლოდ იმას მოწმობს, რომ შილლერი მთელი თავისი არსებით ეროვნული დამოუკიდებლობის მომხრე იყო. თავისუფლება სრული, თავისუფლება ყველმხრივი, თავისუფლება განუსაზღვრელი — არას ითხოვდა პოეტი. ეროვნული თავისუფლება მხოლოდ ერთი ტოტია საერთო თავისუფლებისა და ის, ვინც საზოგადოთ თავისუფლებას იცავს, უნდა იცავდეს ეროვნულ თავისუფლებასაც; ეროვნული თავისუფლების წარმოქმნა შეხლუდება, შეკვეცა საზოგადოთ თავისუფლების და ის, ვინც მტერია თავისუფლების შეხლუდვის, მტერი უნდა იყოს ეროვნული თავისუფლების მოსპობისაც. მთელი თავისი სიცოცხლე შილლერი სწორეთ განუსაზღვრელ თავისუფლებას ქადაგებდა და ამიტომაც ითხოვდა ის ეროვნულ თავისუფლებას. რა არას ხალხი, რას წარმოადგენს ერი? ამის შესახებ შილლერი არაფერს არ გვეუბნება, მაგრამ მას რწმენა, რომ სამშობლო შენა, ეროვნული კულტურა ადამიანის ბუნების ორგანიული ნაწილია; ამ ნაწილის მოსპობა ერთის მხრით მაზარალბელია მთელი ერის კეთილდღეობისათვის, მეორე მხრით დიდი უსამართლობაა და ამიტომ პოეტი ზნეობისა და კაცობრიობის კეთილდღეობის სახელით მეღვრათ იცავს ეროვნულ დამოუკიდებლობას, ეროვნულ თავისუფლებას. გაუმარჯოს თვითოველი ერის თავისუფლებასო, აი რას გვეუბნება „ვილჰელმ ტელი“-ს ყოველი სტრიქონი.

შილღერი იყო საუკეთესო ადამიანი, საუკეთესო მამუ-
ლიშვილი და საუკეთესო მოქალაქე; საუკეთესო ადამიანთ
და საუკეთესო მოქალაქეთ დარჩება ის ყოველ დროს; ყოვე-
ლი თარბისათვის. ის იყო განხორციელებული სიყვარული,
განხორციელებული პატიოსნება და მასთან მოწინავე დემო-
კრატიულ-ლიბერალური აზრების გატაცებული მედროშე.
ცხოვრება არა თუ შილღერის ცხოვრებას, დღესაც ისეა მოწყობი-
ლი რომ უმცირესობის კეთილდღეობა უმრავლესობის დაბეჭე-
ვაზე, დამონაგებაზე და უძლიერებაზე არის აგებული. ადამიანსა
ღ ადამიანს შუა სიყვარულის, თანაგრძობისა და გამტანობის
ხიდი კი არ არის გადებული, არამედ მტრობის, ცივი გულის
და შენ-ჩემობის უფსკრული. პოეტი ეძებდა ყოველგან მეგობ-
რობასა და სიყვარულს; მათ ნაკვალავს ის ყოველ ნაბიჯზე
მხოლოდ მტრობისა და გაუტანლობის სურათებს ხედავდა;
პოეტი შენატრიდა თავისუფალ ადამიანს; სინამდვილეში კი
ის მხოლოდ ყოველის მხრით, შებორკილ და დამონაგებულ
ადამიანს ხედავდა; პოეტი ეძებდა საერთო ბედნიერე-
ბას; ცხოვრებაში კი მხოლოდ უმცირესობა ტკბებო-
და კეთილდღეობით, უმრავლესობა კი უმეცარი, ტიტ-
ველი, მშვიერი და მწყურვალი ატარებდა თავის დღეებს; პო-
ეტი შენატრიდა საზოგადოებრივ თანასწორობას და პოლი-
ტიკურ თავისუფლებას; ყველგან კი მხოლოდ უთანასწორო-
ბას და პოლიტიკურ მტარვლობას ხედავდა. პოეტი ეძებდა
აზრის, სიტყვის, სინიღისის თავისუფლებას, სინამდვილეში კი
არა თუ თავისუფალი სიტყვა, თავისუფლათ აზროვნებას
სასტიკათ იყო აკრძალული. საჭირო იყო ბრძოლა, ბრძოლა
დაუცხრომელი სიყვარულს, სამართლიანობისა და თავისუფ-
ლების აღსადგენათ საზოგადოებაში. პოეტი უშიშრათ და
შეუდრეკლათ გამოვიდა ბრძოლის ასპარეზზე და თავის პირ-
ველ პიესასვე წააწერა: მტარვლების წინააღმდეგო. მან გაი-
ლაშქრა მტარვლების წინააღმდეგ და ფარლათ იხმარა სცე-
ნა. ამგვარ არჩევანს სარჩულათ დაედვა ერთის მხრით პოე-
ტის ბუნებრივი ნიქი და სიყვარული თეატრისადმი, მეორე
მხრით პოეტის შეხედულოქა თეატრის შესახებ. პოეტის აზ-
რით ხელოვნების არავითარ დარგს, არავითარ კულტურულ
დაწესებულებას არ შეუძლოა ხალხის ზნეობრივათ და გონებ-
რივათ აღზრდა იმდენათ, რამდენათაც თეატრს; პოეტის რწმე-
ნით ვერავითარი კანონმდებლობა ვერ მოსპობს საზოგადოე-
ბაში უსამარლობას და ბოროტებას იმდენათ, რამდენათაც ეს
თეატრს შეუძლია. პოეტის არჩევანს ხელს უწყობდა ის პი-
რობებიც, რომლებშიაც მაშინ გერმანიის თეატრი იმყოფე-
ბოდა: პოეზიის არც ერთ დარგში სიტყვას არა ჰქონდა იმ-
დენი თავისუფლება დაამობილი, რამდენიც სცენაზე; თავი-
სუფლება კი ის ჰაერი იყო, ურომლისათაც შილღერს
ცხოვრება და მოქმედება არ შეეძლო. პირველი ნაბიჯიდანვე
მოკიდებული პოეტი იყო მამხილებელი პიროვნების, მამხი-
ლებელი საზოგადოებას, მამხილებელი მთავრობის; პირველი
ნაბიჯიდან მოყოლებული ის იყო მქადაგებელი საუკეთესო
საკაცობრიო აზრების და მედგარი დამცველი დაჩაგრული
ადამიანისა და უმრავლესობის ინტერესების, უფერულს, უნუ-
გეშო და სულის შემსუთველ სინამდვილეს ის ჩრდილავდა
მომავალი ცხოვრების იმგვარი სურათით, როგორიც იმის იდე-
ალებში იყო გამოხატული; თუ აწმყო არ აკმაყოფილებდა
ადამიანს, სამაგიეროთ მისი დრამები თავისი დედააზრებით
სულსა და გულს უნათლებდა ყველა სინათლის მოყვარულს.
შილღერის ყოველ ნაწარმოებში ჩანს შილღერი; თვისი სუ-
ლისა და გულის, თვისი ზიზღისა და სიძულვილის, სიყვარუ-
ლისა და თანაგრძობის დამალვა პოეტს არ შეეძლო მაშინ,
როდესაც მომქმედ გმირთა პიროვნებას ხატავდა; პოეტი
თვითონ ცხოვრებდა მათთან ერთათ; მათთან ერთათ ოცნე-

ბობდა, მათთან ერთათ ფაქრობდა და გრძობდა, — ამიტო-
მაც მისი პოეზიის ორი უმთავრესი თვისება — იდეალიზმი და
სუბიექტივიზმი. პოეტის ყოველი სიტყვა წარმოუდგენელი
იწყება, — გულწრფელობა შილღერის პოეზიის განსაკუთრე-
ბელი მხარეა; გულწრფელობით ხიზლავს ის იმ მკითხველსაც
კი, რომელიც მის აზრებს არ თანაუგრძობს. მიუხედავათ
იმისა, რომ კერძო ცხოვრება პოეტს არ უღიჟოდა, საზო-
გადოებრივი ცხოვრების პირობები კი მას სრულად არ
ანუგეხებდა. პოეტს ვერაფერში ვერ დააკარგვია ღრვა რწმე-
ნა ადამიანისა და მომავლისადმი: ის დარწმუნებული იყო,
რომ ახლო მომავალში უეჭველათ განხორციელდება ყო-
ველივე ის, რასაც ის შეტრფოდა, რასაც ის ოცნებით წვ-
დებოდა; ეს რწმენა უმხნევებდა პოეტს გულს, ეს რწმენა
აყვარებდა პოეტს ცხოვრებას; ეს რწმენა შეადგენს ძლიერ
სულს შილღერის პიესებისას. ამგვარათ საღა ოცუპიზმი
შილღერის ხელოვნების ნიშნობლივი თვისებაა. „ის მტერი
საზოგადოებრივი კეთილდღეობის, ვინც მხოლოდ თავის თავ
ზე ფაქრობსო“, ამბობს „ვილჰელმ ტელის“ ერთი გმირთა-
ვანი; ამგვარათვე ესმოდა შილღერს ყოველგვარი მოღვაწეო-
ბა, ამგვარათვე უყურებდა ის ხელოვნებასაც. გაუქვობსება
ცხოვრების, უმრავლესობას სარგებლობა — აი ხელოვნებას მი-
ზანი შილღერის აზრით. მართალია, ის არ ყოფილა უკიდუ-
რესი უტალიტარისტი, მართალია საერთო სარგებლობისა-
თვის ზრუნვაში ის მხოლოდ სულს უთმობდა ალავს, კუქს
კი არავითარს, მართალია ისიც, რომ თავისი მოღვაწეობის
ბოლო ხანებში შილღერი მოწყდა ცხოვრებას და თავისი
არსებობის მიზანი წმინდა ხელოვნებაში დაინახა, მაგრამ
თვისი მოღვაწეობის საუკეთესო ხანაში ის მთელი თავისი არ-
სებით საზოგადოებას ეკუთვნოდა, მისი უმთავრესი საზრუნე-
ვი ხალხის ბედნიერება იყო. რა იყო საჭირო ხალხის ბედ-
ნიერებისათვის?

პოეტს რწმენა, რომ ადამიანი მხოლოდ მაშინ შეიძლე-
ბა ბედნიერი იყოს, თუ ის თავისუფალია, თუ მის სიტყვას,
სინიღისს და აზრს სრული თავისუფლოქა აქვს დათმობილი;
პოეტი დარწმუნებული იყო, რომ საზოგადოება მხოლოდ
მაშინ არის ბედნიერი, როდესაც მასში სრული თანასწორო-
ბაა, როდესაც მასში შრომის თავისუფლება არსებობს და
მართვა-გამგეობა უმრავლესობის ნებასა და სურვილზეა და-
მოკიდებული. აი ამგვარი ბედნიერების მოახლოებას, პიროვნებისა
და საზოგადოების განთავისუფლებას ქადაგებდა ის
მთელი თავისი სიცოცხლე. ძირს მტრობა და სიძულვილი,
ძირს ტრადიციები, ძირს არისტოკრატია, ძირს მეფე! გაუ-
მარჯოს მეგობრობასა და სიყვარულს, გაუმარჯოს თანასწო-
რობას, გაუმარჯოს სიტყვის, აზრისა და სინიღისის თავისუფ-
ლებას, გაუმარჯოს ხალხს და მის მეფობას, ვაშა ეროვნულ
დამოუკიდებლობასო — აი რას ქადაგებდა შილღერი ამ ასი
წლის წინეთ, აი რას ქადაგებენ მისი პიესები დღეს. ასი
წლის წინეთ მოხუც თაობას გულს უძღვრედა ახალგაზრდა
პოეტის კრიტიკული აზრები; დღეს კაცობრიობის საუკეთესო
ნაწილი თავყანსა ცემს შილღერს. ჩვენც თავყანი ვცეთ,
მკითხველო, ამ დიდებული პოეტის ხსენებას. რითო, იკით-
ხავ შენ? ვემსახუროთ იმ აზრების განხორციელებას, რომ-
ლებსაც ის ქადაგებდა...

ი. გომართელი.

ქალთა სტიპენდიის შესახებ.

მოგვხსენებათ, რომ ხელმწიფისაგან ბოძებული 20,000
მანეთი თავად-აზნაურთა შვილების აღსაზრდელათ ჯერ კი-
დეც არ არის განაწილებული და ამა თუ იმ დანიშნულებისა-
თვის მიკერძებული, მაგრამ რაკი სტიპენდიებზედაც იყო ლა-

პარაკი და გამოითქვა სურვილი ბოძებული ფული უმაღლესს სასწავლებლებში ვაჟებს დაენიშნათ, ამიტომ ორიოდ სიტყვას ვებედავ მეც გამოვთქვა ამ საგნის შესახებ. სახეში მაქვს მხოლოდ ტფილისის თავად-აზნაურობის განზრახვა, რადგან ქუთაისში სხვანირათ საზრისობენ და გადაწყვეტილს დასცენს ჯერ არ დასდგომიან. ტფილისში რამდენიმე პროექტი იყო, როგორ მოიხმარონ ბოძებული ფული. უკანასკნელათ, თუ არ ვცდები, აგვისტოს გასულს, თუ სექტემბრის დამდეგს გაზეთებში ამოვიკითხე ტფილისის თავად-აზნაურობის განზრახვა ზემოხსენებული თანხა მოხიარდეს სტიპენდიებს ვაჟათვის რომელიც მოსკოვსა და პეტერბურგში სწავლობენ, ამასთანავე უპირატესობა მიეცა მოსკოვს სტიპენდიების რაოდენობით. ამ გეგმა განაწილებამ გამოიწვია წერილი მოსკოვში მოსწავლე ქალთა მხრივ, რომელთაც „ივერიაში“ გამოთქვეს საპართლიანი საყვედური, რომ არავის მოაგონდა ქალები და მათთვის არც ერთი სტიპენდია არ დაინიშნა, თუმცა უმაღლესს სასწავლებლებში მოსწავლე ქალთა რიცხვი ყოველწლობით მატულობს.

სასურველია, რომ აღძრულ საკითხს ყურადღება მიექცეს და როცა საბოლოოთ გადაწყდება ბოძებული ფულის საქმე, ქალთა ინტერესიც იყოს მიღებული მხედველობაში. მოსკოვის უმაღლესს კურსებზედ ქალთათვის სწორეთ საკიროა სტიპენდიის დაარსება. ამ კურსების პროგრამა უდრის უნივერსიტეტის პროგრამას: ერთი და იგივე პროფესორები საისტორიო და სამათემატიკო ფაკულტეტებისა კითხულობენ ლექციებს ქალების კურსებზედ და უნივერსიტეტებში. აქ სწავლა დამთავრებულს ქალებს მიეცემათ უფლება დაიჭირონ მასწავლებლის ადგილი, როგორც სავაჟო ისე საქალო გიმნაზიაშიც. მაშასადამე ჩვენ სააზნაურო სკოლის შექმნება მოიხმაროს შრომა და ცოდნა ახალგაზდა ქალებისა ვაჟთა აღსაზრდელათ და შემდეგ როცა გვეღირსება დიდი ხნის სურვილის განხორციელება—საქალო სკოლის დაარსება, აქაც გამოვადგებიან უმაღლესს კურსებზე სწავლა დამთავრებულნი. როგორც ხედავთ, არამც თუ სიმართლე, არამედ პრაქტიკული ინტერესიც მოითხოვს ქალთა სურვილი დაკმაყოფილებულ იქმნეს და დაენიშნათ რამდენიმე სტიპენდია უმაღლესს კურსებზე

ალექსანდრე ხახანაშვილი.

რედაქტ.-გამომც. ან. თ.-წერეთლისა.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა ნ ი.

იოსებ იმედაშვილის გამოცემა, № 21.

მ. გ. მ. რ. კ. ი. ს.

12 მოთხრობა, ივ. გამანთლას კრიტიკულ-ბიოგრაფიული წერილით. ფასი 60 კაპ. იყიდება გამომცემელთან (თფილისში, ალექსანდრეს ბაღის პირდაპირ) ფოსტის აღრესი: Тифлисъ, Книж. Торг. Иос. Зах. Имедашвили. აქვე იყიდება მისივე გამოცემა № 22. **კაცი ვარ და ქუდი მხურავს**, კომედია სამ მოქ. ივ. რევ. ვაჩხაძისა.

გამოვიდა და ისეიდება

ქალთა თავართილაქიაზის გამოცემა

კედლის (ფასი 40 კ.) და საყოველთაო (ფასი 20 კ.)

კალენდრები

შეადგ. ქალაქიაზი:

ტფილისში: — გამომცემლების წიგნის საწეობაში, სურგაძის

ქუჩა, № 1, და ეველას წიგნის მაღაზიებში. ქუთაისში — გამოცემის საწეობა მ. ლადაძის წიგნის მაღაზიაში, „ი. გოკილაძის“ და „შვილები“-ს საგაგროში. ნ. ჯანელიძესთან და ეველას წიგნის მაღაზიებში. ბათუმში უმაღლესი საწეობა — დაკლავიძის, „ი. ლომინაძის“ და ბერძენიშვილის“ საგაგრო სახლში. ქუთაისში — მქსთან. სოხუმში — ვ. წეროძესთან ფოთში — ბ. საბასტრაძის წიგნის საგაგროში და სხვ. ფასები ძალიერ დაკლებულია. ვინც გამომცემლებიდან დაიბარებს, დაეთობა 40—50 პროცენტად.

კალენდრები ბეჭდვად შექსებული და გაუქმბესებულია ეოკლევიც ცნობებით (3—1).

1903 წ ე ლ ს

გაზეთი „**ივერია**“ გამოვა იმავე სივრცოთ და პროგრამით, როგორათაც დღემდე გამოდიოდა.

ფასი გაზეთისა მთელის წლოთ ისევ **თუხანია**. ამ ფულის შემოტანა ნაწილ-ნაწილათაც შეიძლება.

ვინც ხელაგვ დაიბარებს გაზეთის ქრმისთვის და ერთ თუ მანს წარმოადგენს, ამა ნოემბრისა და დეკემბრის ნომრები შექსათ ბავგზაქნება.

ხ ე ლ ა ს-მ ა წ ე რ ა მ ა ი ა დ ე ბ ა :

ტფილისში: — „ივერის“ რედაქცია (თავად-აზნაურთა ქარვასლა №№ 117 და 118) და ქ. შ. წერა-კიხე. გამავრც. საზოგ. წიგნის მაღაზია (სასახლის ქუჩა, თავ-აზნაურ. ქარვასლა).

ქუთაისში: — ბეჟანეიშვილის და წერეთლის წიგნის მაღაზიებში, ქუთ. წიგნების გამომც. ამხანაგობის კიოსკში, აგრეთვე სასიკო მერკვილაძესთან.

ბათუმში: — ნიკოლაძის ჟურნალ-გაზეთების სააგენტოში და ჭელიძის წიგნის მაღაზიაში.

ფოთში: — ავქსენტი ისიდორეს ძე ბიბილუასთან.

ბაქაში: — ხილდეკელის წიგნის მაღაზია (ნიკოლოზის ქ., ქალანთარის ქარვასლის პირდაპირ).

ზესტაფონში: — (ყვრილაში): ივანე დავითის ძე საყვარელიძესთან.

საბუნჩაში: — პეტრე მაჭავარიანთან.

შარაპანში: — პართენ ნასიძესთან.

განჯაში: — სოფრონ კანდელიკთან (სადგურზე).

გორში: — ანტონ კასრაძესთან.

განცხადება პირველ გვერდზე—10 კაპ. სტრ., მეოთხეზე—5 კაპ. მთელი გვერდი გაზეთისა ცალკე მორიგებით.

12 თვ. 10 მ., 11-თ—9 მ. 50 კ., 10-თ—8 მ. 75 კ., 9-თ—8 მ., 8-თ—7 მ. 25 კ., 6-თ—მ. 50 კ., 5-თ—5 მ. 50 კ., 4-თ—4 მ. 75 კ., 3-თ—3 მ. 50 კ., 2-თ—2 მ. 55 კ., 1-თ—1 მ. 50 კ.

საფოსტო აღრესი: Тифлисъ, Редакция „Иверія“.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА на 1903 годъ—(X г. изданія „журнала“).

„ХОЗЯИНЪ“

Подписная цѣна: на годъ 6 руб., на полгода 3 руб., на мѣс. 60 коп. съ пересылкой.

За границу: на годъ 8 руб., на полгода 4 руб. Отдѣльные номера 20 коп.

Разсрочка по одному рублю въ теченіе первыхъ шести мѣсяцевъ.

Объявленія по 10 коп. за строчку петита въ одинъ столбець (4 столбца на страницѣ).

Подписчики въ 1903 г. получаютъ безплатно слѣдующія 6 книгъ: «БИБЛИОТЕКА ХОЗЯИНА»:

1) **КРУПНЫЙ РОГАТЫЙ СКОТЪ** въ условіяхъ русскихъ хозяйствъ. Сборникъ статей покойнаго А. А. Армфельда. Съ портретомъ автора.

- 2) ВОЗДѢЛЫВАНІЕ КАРТОФЕЛЯ по даннымъ науки и практики. Проф. С. М. Богданова.
 - 3) КОНЕВОДСТВО. Практическое руководство къ разведенію рабочихъ лошадей. Ф. Ольденбурга. Переводъ съ нѣмецкаго.
 - 4) РЫБОВОДСТВО. Практическое руководство къ разведенію рыбъ. А. Веедера. Переводъ съ нѣмецкаго.
 - 5) СЪМЕНА ЛУГОВЫХЪ ТРАВЪ и КЛЕВЕРА. Руководство къ опредѣленію и изслѣдованію сѣмянъ. Д-ра Л. Витмака. Переводъ съ нѣмецкаго. В. Г. Доппельмайра. Съ 12 литографирован. таблицами и 25 рисунками.
 - 6) КУЛЬТУРА КОРЗИНОЧНОЙ ИВЫ В. Геммерлинга. Перев. съ нѣмецкаго. Съ 6 литографированными таблицами и 30 рис.
- Контора и Редакція С.-Петербургъ. *Невскій, 92.*

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1903 ГОДЪ (X ГОДЪ ИЗДАНІЯ)
 На ежемѣсячный научно-философскій и литературный журналъ

НАУЧНОЕ ОБОЗРѢНІЕ.

Подъ ред. М. Филиппова, при ближайшемъ участіи проф. С. Глазенапа, проф. Л. Петражицкаго и проф. В. М. Шимкевича.
 „Научное Обозрѣніе“ имѣетъ цѣлью знакомить читателей въ общедоступной формѣ съ движеніемъ научной и философской мысли.

Продолжая слѣдовать своему популярному, но въ то же время строго-научному направленію, редакція „Научнаго обозрѣнія“, при вступленіи въ десятый годъ изданія, рѣшила произвести существенныя улучшенія, путемъ привлеченія новыхъ научныхъ и литературныхъ силъ. Съ января 1903 года вводится:

НОВЫЙ ОТДѢЛЪ БЕЛЕТРИСТИКИ

(романы, повѣсти, драмы, стихотворенія).

Въ отдѣлѣ журнальнаго обзора редакціей обращается вниманіе на статьи, помѣщаемыя въ научныхъ и литературныхъ органахъ преимущественно иностранныхъ, причѣмъ имѣются въ виду въ особенности читатели, не имѣющіе возможности слѣдить за иностранною печатью — Въ отдѣлѣ общественныхъ наукъ будутъ помѣщаться также статьи изъ области ученія о правѣ и государствѣ. Редактированіе трехъ научныхъ отдѣловъ приняли на себя: отдѣла „научныхъ новостей“ проф. С. П. Глазенапъ, отдѣла социальна-юридическаго проф. Л. Петражицкій и отдѣла биологическихъ наукъ — проф. В. М. Шимкевичъ.

Въ отдѣлѣ „Народный Университетъ“ (для Самообразованія) принимаютъ участіе учредители русской парижской школы Общественныхъ наукъ: проф. Ю. Гамбаровъ, проф. Максимъ Ковалевскій, проф. М. Тамашевъ, Е. де-Роберти, члены одесскаго лекціоннаго комитета и другіе ученые.

Подписная цѣна: на годъ безъ доставки въ Сиб. 7 р. Съ доставкой и пересылкою по всей Россіи 8 р. Разрочка по два рубля за четверть года. За границей 10 р. Адресъ Главной Конторы: С.-П., Малая Итальянская, д. 37.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА на 1903 годъ

На еженедѣльную финансово-экономическую, торговую и промышленно-техническую газету.

„ПРОМЫШЛЕННЫЙ МІРЪ“

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА съ пересылкой и доставкой:
 на годъ — 10 руб., полгода — 5 р. и четв. года — 3 р.
 Подписка принимается въ конторѣ редакціи: С.-Петербургъ, Коломенская ул., д. № 1. и во всѣхъ книжныхъ магазинахъ.
 Пробныя № № высылаются по первому требованію **БЕЗПЛАТНО.**
 Редакторъ-Издатель А. С. Залшупинъ.

ПРИНИМАЕТСЯ ПОДПИСКА

С НА 20 24736340

ежедневную газету политики, литературы и общественной жизни

КУРЬЕРЪ

НА 1903 ГОДЪ

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

на годъ 6 р. на 3 мѣс. 2 р. на 2 мѣсяц. 1 р. 40 к. на 1 мѣсяц. 75 коп.

Для учащихъ въ высшихъ учебн. заведеніяхъ на 1 м. 60 к. Переходъ изъ годовыхъ подписчиковъ по разрочкѣ въ полугодовые или на другіе сроки не допускается.

Прежніе подписчики, при возобновленіи подписки, благоволятъ прилагать бандероль, подъ которой они уже получали газету.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

НА 1903 ГОДЪ

на издающуюся въ Тифлисъ политическую и литературную ежедневную газету

„НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ“.

(XX-й годъ изданія)

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ

съ доставкой и пересылкой:

на 12 мѣсяц.	. 7 р.—к.	на 6 мѣсяц.	. 4 р.—к.
» 11 »	. 6 „ 50 »	» 5 »	. 3 „ 50 »
» 10 »	. 6 „ — »	» 4 »	. 3 „ — »
» 9 »	. 5 „ 50 »	» 3 »	. 2 „ 50 »
» 8 »	. 5 „ — »	» 2 »	. 2 „ — »
» 7 »	. 4 „ 50 »	» 1 „	. 1 „ — »

За границу на годъ 14 р., на полгода 8 р., на 3 мѣсяца—5 руб.

Допускается разрочка платежа: къ 1-му января—4 р., къ 1-му іюня—3 р.

Для сельскихъ учителей, народныхъ и школьныхъ библиотекъ и благотворительныхъ учрежденій сдѣлана скидка: годовая плата для иногородныхъ—6 руб., для городскихъ—5 руб.

Подписка принимается не иначе, какъ считая съ 1-го числа каждаго мѣсяца—въ Тифлисъ, въ конторѣ газеты, Баятинская ул., д. № 8.

Плата за объявленія: для Кавказскаго края на 1 стр. одинъ разъ—15 коп. (со строки петита), на 4 стр.—8 к. Объявленія, печатаемыя болѣе одного раза на 1-й стр.—10 к. (со строки петита), на 4-й стр.—5 коп. За годовыя объявленія—значительная скидка.

Объявленія отъ лицъ, фирмъ и учреждений Петербурга, Москвы, Риги, Царства Польскаго и загранич. принимаются исключительно въ конторѣ объявлній Л. и Э. Метцль и К^о въ Петербургѣ и Москвѣ—по 10 коп. за строку петита—на 4 стр. и по 20 коп.—на 1 стр.

(3—1)